Behoefteonderzoek senioren
Best

In opdracht van de gemeente Best

juli 2021

Prof. dr. M.J.M. Kardol
Onderzoeksbegeleider

Vrije Universiteit Brussel

© M.J.M. Kardol

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden gekopieerd en/-of verspreid zonder toestemming van de auteur. Het is toegestaan uit deze uitgave te citeren mits de bron op duidelijke wijze wordt vermeld, alsmede de aanduiding van de auteur.

1. Inhoudsopgave

1.Inhoudsopgave....1
2.Inleiding....4
3.Persoonskenmerken van de respondenten....6
2.1 Aantal respondenten per leeftijd, geslacht en postcodegebied....6
2.2 Burgerlijke staat....7
2.3 Het aantal kinderen en kleinkinderen....8
2.4 Opleidingsachtergrond....8
2.5 Inkomen....9
2.6 Rondkomen met het inkomen....10
4.Gezondheidssituatie en zelfredzaamheid van respondenten....11
3.1 Fysieke gesteldheid....11
3.6 Valincidenten....14
3.11 Hulp nodig....18
3.15 Het beeld van ouderen over ouderen....23
4Huisvesting, kwaliteit van de woning en woonomgeving, leefbaarheid, het voorzieningenniveau en de beleving van veiligheid....25
4.1 Hoe lang in Best woonachtig?....25
4.2 Woningbezit....25
4.7 Beleving en leefbaarheid van de woonomgeving....29
Meer respondenten dan in het vorige behoefteonderzoek vinden dat er te weinig voorzieningen in hun omgeving zijn. 42 procent van de 80-plussers is die mening toegedaan, tegenover 21 procent in het eerste onderzoek. Ook is het percentage respondenten dat lawaaihinder in de wijk ervaart, gegroeid bij de 60-69 jarigen (van 20 naar 33%) en de 70-79 jarigen (van 15 naar 26%), maar gedaald bij de respondenten van 80 jaar en ouder (van 26 naar 21%). 29 procent van de respondenten van 60-69 jaar en 24 procent van die van 80 jaar en ouder vinden het verkeer te druk, tegenover 18 procent in het vorig onderzoek. Meer vrouwen dan mannen vinden dat er te weinig voorzieningen zijn (29 versus 19% en meer mannen dan vrouwen vallen over de verkeersdrukte (30 versus 23%). Ook signaleren meer mannen dan vrouwen hinder van lawaai (32% versus 26%). Al met al kan worden geconcludeerd dat gemiddeld ongeveer 75 procent van alle ondervraagden geen van de uitspraken op hun wijk van toepassing vindt. Onveiligheid of criminaliteit, obstakels in de woonomgeving, of een slechte mentaliteit van wijkbewoners, worden door meer dan 90 procent van de respondenten niet waargenomen. 30
5Maatschappelijke participatie....32
5.2 Vrijwilligerswerk....34
5.3 Deelname aan het verenigingsleven....35
5.4 Verplaatsingen....36
5.5 Persoonlijke contacten....37
5.6 Het beoefenen van activiteiten....38
5.11 Tevredenheid over diensten of dienstverleningen....42
6Samenvatting en aanbevelingen....44

2. Inleiding

De gemeente Best heeft door de Vrije Universiteit Brussel een behoefteonderzoek onder senioren laten uitvoeren. De resultaten daarvan zijn vervat in dit rapport. Het behoefteonderzoek brengt de situatie van senioren uit de gemeente Best in beeld. Onder senioren wordt verstaan 'mensen van 60 jaar en ouder'. Vanwege de grote omvang van deze groep en de diversiteit in kenmerken van senioren, wordt de groep senioren ingedeeld in drie leeftijdscategorieën: de groep 60-69 jaar; de groep 70-79 jaar en de groep van 80 jaar en ouder. In dit onderzoek worden vier hoofdonderwerpen nader belicht. Allereerst wordt ingegaan op persoonskenmerken van de respondenten. Vervolgens wordt beschreven hoe het met de fysieke, psychische en sociale gezondheid, alsmede met de zelfredzaamheid van senioren is gesteld. Een volgend onderwerp geeft inzicht in de huisvesting, de kwaliteit van de woning en de leefbaarheid van de woonomgeving, zoals die door de respondenten worden beoordeeld. Het laatste onderwerp heeft betrekking op de maatschappelijke participatie van senioren en op de wijze waarop zij hun dag invullen. De verschillende onderwerpen zijn vervat in een gevalideerde vragenlijst van 79 gesloten vragen en subvragen, die door 393 mensen is ingevuld. In tegenstelling tot eerdere behoefteonderzoeken viel op dat sommige respondenten, met verwijzing naar de Wet bescherming persoonsgegevens, sommige vragen niet hebben ingevuld en expliciet vermeldden dat beantwoording naar hun identiteit zou kunnen verwijzen.

In Nederland zijn vanaf 2012 ongeveer 20 gemeenten betrokken of betrokken geweest bij het behoefteonderzoek, omgerekend gaat het om data van ongeveer 8500 senioren. Deze gegevens maken het, desgewenst, mogelijk te beoordelen in hoeverre resultaten van het behoefteonderzoek in Best overeenkomen dan wel afwijken van qua grootte vergelijkbare gemeenten. Vanwege de coronacrisis heeft het behoefteonderzoek in Best een andere opzet gekend dan 8 jaar geleden. Bij het eerste behoefteonderzoek heeft een groot aantal enquêteurs een representatieve groep geselecteerde senioren thuis bezocht en de vragenlijst aan de deur overhandigd. Bij het tweede behoefteonderzoek, dat evenals het eerste behoefteonderzoek tot stand is gekomen op initiatief van SeniorenRaadBest,is de interesse van mogelijke respondenten gekweekt door informatie van de gemeente in de weekbladen en door nieuwsbrieven van organisaties die zich op ouderen richten. Duidelijk is geworden, en dat lag ook in de lijn der verwachtingen, dat de inspanningen van enquêteurs tot een hogere deelname

leidt dan door informatie in nieuwsbrieven en weekbladen. Om die reden heeft het proces van gegevensverzameling bij een representatieve groep senioren een paar maanden meer tijd in beslag genomen dan bij het vorige onderzoek. Maar uiteindelijk hebben 393 respondenten de vragenlijst zodanig ingevuld dat de gegevens konden worden verwerkt. Een hele mooie prestatie mag worden gezegd, niet in de laatste plaats door de beschikbaarheid van een Vragenteam van SeniorenRaadBest en ambtelijke inspanningen onder leiding van de heer Piet Schrijver.

.

3. Persoonskenmerken van de respondenten

2.1 Aantal respondenten per leeftijd, geslacht en postcodegebied

De steekproef onder mannen en vrouwen van 60 jaar en ouder is genomen uit 7942 mensen, oftewel 26% van alle inwoners. Het gaat om een stijging van 60-plussers in de gemeente Best van ruim 7% ten opzichte van 8 jaar geleden. 406 mensen hebben de vragenlijst van het onderzoek ingevuld, waarbij 13 vragenlijsten niet konden worden meegerekend, omdat te veel vragen niet waren beantwoord. Derhalve zijn de resultaten in dit rapport gebaseerd op de opvattingen van 393 senioren: 204 mannen en 189 vrouwen. Daarenboven hebben 27 mensen de vragenlijst oningevuld teruggestuurd. In een enkel geval als toelichting dat de gezondheid het niet toelaat, of omdat men zich als begin zestiger niet bij de doelgroep vindt horen. Ongeveer een op elke twintig senioren is voor de steekproef in aanmerking gekomen.
De jongste respondenten zijn 60 jaar (n=20), de oudste is 94 jaar. 4 respondenten van de doelgroep 60-69 jaar hebben aangegeven niet in Nederland te zijn geboren.
In figuur 1 is de procentuele verdeling weergegeven van de respondenten over de leeftijdscategorieën. De groepen 60-69 jaar en 70-79 jaar zijn in verhouding tot het totaal aantal senioren van deze leeftijdscategorieën representatief vertegenwoordigd, zowel door de mannen als door de vrouwen. Dit houdt in dat 95 procent en meer van alle mensen uit Best in die leeftijdscategorieën zich zullen herkennen in de resultaten. De groep 80 jaar en ouder is opnieuw ondervertegenwoordigd, bij de vrouwen meer nog dan bij de mannen.

Verdeling naar leeftijd respondenten (per leeftijdscategorie %) Figuur 1

In figuur 2 is de verdeling weergegeven van het geslacht van de respondenten over de verschillende leeftijdscategorieën. Deze verdeling is zowel bij de mannen als vrouwen van 60-69 jaar en van 70-79 jaar een goede afspiegeling van de verhouding mannen vrouwen in de gemeente en de daaraan gerelateerde steekproef. Bij de leeftijdscategorie 80 jaar en ouder wijken de percentages sterk af van de steekproefpercentages op basis van de bevolkingsopbouw (52-48 versus 37-63). Desondanks is de respons van deze groep naar verhouding nog iets hoger dan 8 jaar geleden.

Verdeling naar geslacht respondenten (per leeftijdscategorie %)

leeftijdscategorie	Man	Vrouw
60 – 69	52	48

70 – 79	51	49
≥ 80	52	48

Figuur 2

Figuur 3 laat zien hoeveel respondenten aan het onderzoek hebben deelgenomen uit verschillende postcodegebieden van de gemeente Best. De cijfers geven zowel de absolute aantallen aan als de procentuele verdeling.

Herkomst respondenten per postcodegebied (absoluut en %)

	Absoluut	Percentage
5682	46	9
5683	114	31
5684	142	35
5685	81	23

Figuur 3

Slechts twee procent van de respondenten is in een ander dan de hier genoemde postcodegebieden woonachtig. Een tiental respondenten heeft de vraag over de postcode niet ingevuld.

2.2 Burgerlijke staat

Figuur 4 laat de gevolgen zien van een toename van het aantal levensjaren: waar in de groep van 60-69 jaar nog 86% gehuwd is en 3% weduwe of weduwnaar is, zien we dat in de leeftijdscategorie 80 jaar en ouder nog 68% getrouwd is, terwijl 25% weduwe of weduwnaar is.

Figuur 4

Ruim 2 procent van alle senioren woont samen; 5% (80 jaar en ouder) tot 6% (60-69 en 70-79 jaar) is gescheiden. Gemiddeld ongeveer 3 procent van de ondervraagden is nooit gehuwd.
De lage respons van vrouwelijke senioren van 80 jaar en ouder maakt voor deze groep een vergelijking met leeftijdgenoten uit andere onderzochte gemeenten moeilijk. In andere gemeenten ligt het percentage weduwe/weduwnaar van deze groep ruim 10 procent hoger en het percentage (nog) gehuwden ruim 10 procent lager. Ten opzichte van het vorige

behoefteonderzoek is het percentage respondenten van 70-79 jaar, dat weduwe of weduwnaar is, met 7 procent gedaald.

2.3 Het aantal kinderen en kleinkinderen

Het gemiddeld aantal kinderen van de respondenten is 2.20. Dit lage geboortecijfer zet zich de komende decennia verder voort. Het huidig geboortecijfer in Nederland ligt iets boven de 1.6. De komende decennia wordt een verdere instroom van mensen van andere nationaliteiten verwacht dat het geboortecijfer naar boven toe zal bijstellen.

Gemiddeld aantal kinderen (per leeftijdscategorie %)

Figuur 5

In veel gemeenten zien we een sterke toename van het aantal kinderen naarmate de leeftijdscategorie hoger wordt. Gezien de te lage respons van de 80-plussers in Best is die leeftijdscategorie moeilijk te vergelijken, maar wat opvalt is dat respondenten van de leeftijdscategorie 70-79 jaar nagenoeg hetzelfde aantal kinderen hebben dan respondenten van de leeftijdscategorie 60-69 jaar. In figuur 6 is het aantal kleinkinderen van de respondenten geprojecteerd. Het gemiddelde van 3,51 is in verhouding tot andere gemeenten aan de lage kant, maar wel gestegen ten opzichte van het behoefteonderzoek van 2012.

Gemiddeld aantal kleinkinderen (per leeftijdscategorie %)

Figuur 6

2.4 Opleidingsachtergrond

Opleiding respondenten per leeftijdscategorie (%)

Figuur 7

Een nadere beschouwing van het opleidingsniveau van de respondenten van de verschillende kernen van Best laat zien dat gemiddeld 7 procent van de respondenten van Best geen enkele opleiding heeft afgerond, of enkel de lagere school of het basisonderwijs heeft gevolgd. Het percentage vrouwen is hierbij tweemaal zo hoog als het percentage mannen. Bijna twee maal

zoveel jongere ouderen (60-79 jaar) dan oudste ouderen (80 jaar en ouder) hebben het hoger beroepsonderwijs/de universiteit gevolgd en afgerond. Ook hier zien we een veel hoger percentage mannen dan vrouwen. Het percentage senioren van 70 jaar en ouder dat enkel lager onderwijs heeft genoten, is de afgelopen 8 jaar fors afgenomen.

2.5 Inkomen

Allereerst moet worden opgemerkt dat de vraag naar het maandinkomen 'traditiegetrouw' door een aantal respondenten niet wordt ingevuld. Doorgaans om privacyredenen. Ook nu heeft bijna 13 procent van alle respondenten deze vraag niet of (bewust) verkeerd ingevuld.
Figuur 7 laat zien dat 3% van de groep 60-69 jaar, 1% van de groep 70-79 jaar en 2% van de groep 80+ een inkomen heeft dat niet boven een totaal maandelijks netto inkomen van € 999,- uitstijgt. In vergelijking met het vorig behoefteonderzoek in Best is het percentage 60-69 jarigen dat in de laagste inkomenscategorie zit met 1 procent gestegen (van 2 naar 3%), maar het percentage senioren van 70-79 jaar en van 80 jaar en ouder in deze inkomenscategorie is naar verhouding flink gedaald, namelijk van 4 procent naar 1 procent (70-79 jaar) respectievelijk van 5 procent naar 2 procent. Voor de leeftijdscategorieën 70-79 jaar en 80 jaar en ouder liggen de percentages onder het landelijk gemiddelde.
Bij 38 procent van de senioren van 80 jaar en ouder stijgt het maandelijks netto inkomen niet boven de 1499 euro uit. Exact de helft van deze groep heeft een inkomen dat niet boven de 1250 euro uitkomt. Bij de overige leeftijdscategorieën ligt het inkomen dichterbij de 1499 euro dan bij de 1000 euro.
Bijna een op de drie respondenten van 60 tot 69 jaar heeft maandelijks 2500 euro of meer te besteden; bij de senioren van 70-79 jaar gaat het om een op de acht respondenten en bij de 80-plussers heeft een op de twaalf respondenten een netto inkomen dat uitstijgt boven de 2500 euro. 8 jaar geleden zagen we een wat ander beeld. Toen had 51 procent van de 60-69 jarigen en 19 procent van de mensen van 80 plus een maandelijks inkomen boven de 2500 euro.

Inkomen respondenten (per leeftijdscategorie %)

Figuur 8

Het SCP heeft berekend dat een alleenstaande maandelijks minimaal 1039 euro aan noodzakelijke kosten heeft. Daar komt nog eens 96 euro bij voor sociale participatie en

ontspanning. Ondanks de, ook landelijk beschouwd, lage percentages senioren in Best met een inkomen onder de 1000 euro netto, geven de cijfers aan dat tientallen alleenstaande inwoners uit Best de eindjes niet goed aan elkaar kunnen knopen. Het betreft driemaal zoveel vrouwen dan mannen, terwijl viermaal zoveel vrouwen dan mannen een netto maandinkomen hebben dat niet uitstijgt boven de 1250 euro. Ruim tweemaal zoveel mannen als vrouwen heeft een netto maandinkomen dat de 4000 euro overstijgt.

2.6 Rondkomen met het inkomen

De hoogte van het inkomen is niet altijd een maatstaf voor het kunnen rondkomen met het inkomen. Dat dit wel het geval is bij mensen waar het netto inkomen onder de 1000 euro blijft, mag duidelijk zijn. Ten opzichte van het vorige behoefteonderzoek is het percentage respondenten dat aangeeft zeer moeilijk of moeilijk rond te kunnen komen gelijk gebleven bij de leeftijdscategorie 60-69 jaar, bij de groep 70-79 jaar is het gedaald van 8 naar 6 procent en gestegen van 2 naar 5 procent bij de mensen van 80 jaar en ouder. Dat hiermee ook een deelname aan het sociale leven op het spel staat, zoals uit de bevindingen van het SCP kan worden opgemaakt, is reden tot bezorgdheid. Het aantal ouderen dat vermeldt dat eerder moeilijk dan gemakkelijk kan worden rondgekomen is fors gedaald bij de respondenten van 60-69 jaar en van 70-79 jaar, namelijk van 19 naar 7 procent en van 20 naar 5 procent.

Rondkomen met inkomen (per leeftijdscategorie %)

Figuur 9

Tussen de 82 (80+) en 88 procent (60-69 en 70-79 jaar) van de respondenten zijn van mening dat eerder gemakkelijk dan moeilijk, dan wel gemakkelijk tot zeer gemakkelijk kan worden rondgekomen met het inkomen. Ten opzichte van het vorig behoefteonderzoek in Best is het percentage respondenten dat de antwoordcategorie ‘zeer gemakkelijk/gemakkelijk’ heeft ingevuld flink gestegen bij zowel de 60-69 jarigen (+ 18%) als bij de 70-79 jarigen (+ 19%). Bij de respondenten van 80 jaar en ouder is het percentage licht gedaald (- 4%).
Tweemaal zoveel vrouwen dan mannen geeft aan eerder moeilijk dan gemakkelijk rond te kunnen komen met het inkomen.

4. Gezondheidssituatie en zelfredzaamheid van respondenten

3.1 Fysieke gesteldheid

Afnemende spierkracht en een verminderde elasticiteit van het lichaam en mobiliteit hebben langdurige beperkingen tot gevolg. Deze manifesteren zich vooral bij de groep van 80 jaar en ouder. Zo is voor tweederde van deze leeftijdscategorie het tillen van zware voorwerpen moeilijk geworden en iets minder dan de helft is ook niet meer in staat een zware

boodschappentas te dragen, ruim tweemaal zoveel vrouwen dan mannen. Bijna tweemaal zoveel senioren van 70 tot en met 79 jaar dan senioren van 60 tot en met 69 jaar ondervindt onophoudelijk problemen met trappen lopen. Vanaf de leeftijd van 80 jaar levert trappen lopen voor 37 procent van de 80-plussers vooralsnog geen problemen op. 47 procent is er niet of heel moeilijk toe in staat.

Fysieke gezondheid en langdurige beperkingen (per leeftijdscategorie %)

Figuur 10

Het verrichten van huishoudelijk werk is voor ruim één op de vier senioren van 80 jaar en ouder een ondoenlijke taak geworden. Het treft bijna driemaal zoveel vrouwen dan mannen. 55 procent van de senioren van 80 jaar en ouder geeft aan zonder fysieke beperkingen huishoudelijke taken te kunnen uitvoeren. 75 procent van de respondenten van 80 jaar en ouder behoeft geen ondersteuning bij de algemeen dagelijkse levensverrichtingen, zoals wassen, aankleden, eten ed. Voor 18 procent van de oudste leeftijdscategorie is het ondernemen van sociale activiteiten moeilijk geworden.

3.2 Voedingstoestand, eetlust en gewicht

Aan de respondenten is gevraagd of de afgelopen drie maanden sprake is geweest van een verandering van eetlust of van gewicht. Daarnaast is de vraag gesteld hoe de voedingstoestand beoordeeld wordt. Geen van de respondenten heeft een sterk verminderde eetlust ervaren. Bij 20 procent van de leeftijdscategorie 80 jaar en ouder is de eetlust matig verminderd, tegenover 7 procent van de mensen van 70-79 jaar en slechts 1 procent van de groep 60-69 jaar. Tweemaal meer vrouwen dan mannen geven een matig verminderderde eetlust aan.

Gemiddeld 4 procent van de respondenten heeft in de afgelopen drie maanden meer dan drie kilo gewicht verloren. 8 procent van de 60-69 jarigen, 11 procent van de 70-79 jarigen en 22 procent van de respondenten van 80 jaar en ouder verloor 1 tot 3 kilo lichaamsgewicht, mannen meer dan vrouwen (14 procent versus 9 procent).
De voedingstoestand wordt over het algemeen met goed beoordeeld, namelijk van 91 procent (80+) tot 98 procent. 2 procent van de 80 jarigen vindt zichzelf ondervoed; 7 procent, met name mannen, geeft aan het niet te weten.

3.3 Gehoor- en gezichtsvermogen

Naarmate de leeftijd vordert, wordt het gehoor minder. 84 procent van de groep 60-69 jaar, 73 procent van de 70-79 jarigen en 51 procent van de respondenten van 80 jaar en ouder geeft aan goed te horen. 7 procent van de 60-69 jarigen, 8 procent van de 70-79 jarigen en 15 procent van de categorie 80 jaar en ouder zegt slecht te horen, maar geen gehoorapparaat te dragen. Er zijn beperkte verschillen tussen mannen en vrouwen.

Bij de beoordeling van het gezichtsvermogen lopen de percentages tussen de leeftijdscategorieën minder uiteen. Nogal wat respondenten geven aan een verminderd gezichtsvermogen te hebben: 54 procent van de groep 60-69 jaar, 49 procent van de groep 70-79 jaar en 58 procent van de groep 80 jaar en ouder. Zij compenseren dit door het dragen van een goede bril. Ongeveer 3 procent van de respondenten ziet slecht, maar draagt geen bril. Ook hier lopen de percentages tussen mannen en vrouwen weinig uiteen.

3.4 Mond, gebit en gebitsverzorging

De respondenten kennen over het algemeen weinig mondproblemen, met dien verstande dat 14 procent van de mensen van 80 jaar en ouder aangeeft problemen met de prothese te hebben. Meer dan de helft (56%) van alle 80 plussers heeft een uitneembare gebitsprothese van de onder- en bovenkaak, tegenover 11 procent van de mensen van 60-69 jaar en 29 procent van de categorie 70-79 jaar. Een op de vier respondenten van 80 jaar en ouder is al meer dan 5 jaar niet meer bij de tandarts geweest, tegenover 8 procent van de 70-79 jarigen en 3 procent van de 60-69 jarigen. Van 86 procent van de senioren van 60-69 jaar, 82 procent van de mensen van 70-79 jaar en 56 procent van de respondenten van 80 jaar en ouder dateert het laatste tandartsbezoek van minder dan een jaar geleden. Er zijn geen noemenswaardige verschillen tussen mannen en vrouwen.

3.5 Gebruik van geneesmiddelen

Het gebruik van geneesmiddelen neemt toe naarmate de leeftijd vordert. 14 procent van de respondenten van 60-69 jaar, 28 procent van de respondenten van 70-79 jaar en 49 procent van de respondenten van 80 jaar en ouder nemen dagelijks meer dan 5 geneesmiddelen.

Tussen de geslachten is weinig verschil in het gebruik van geneesmiddelen. Gemiddeld 23 procent van de mannen en 26 procent van de vrouwen geeft aan meer dan 5 geneesmiddelen per dag te nemen.

3.6 Valincidenten

Uit figuur 11 kan worden opgemerkt dat het afgelopen jaar bij respondenten uit alle drie de leeftijdscategorieën valincidenten zijn voorgekomen. Valincidenten vinden overwegend in en rondom huis plaats. Het percentage valincidenten is de afgelopen 8 jaar fors toegenomen in de gemeente Best, vooral bij de oudste senioren. Bij het vorige behoefteonderzoek waren de valpercentages van de leeftijdscategorieën 60-69 jaar, 70-79 jaar en 80 jaar en ouder respectievelijk 16, 23 en 37 procent, terwijl we nu percentages van 20, 26 en 52 procent registreren. Het aantal valincidenten van vrouwen en mannen is nagenoeg gelijk.

Valincidenten (per leeftijdscategorie %)

Figuur 11

3.7 Psychische gesteldheid

In figuur 12 zijn de reacties weergegeven van mannelijke en vrouwelijke respondenten op vragen over hun psychische gesteldheid.

Psychische gesteldheid (%)	**Antwoordcategorie (%)**	
Rubriek	**Niet/niet meer dan anders m/v**	**Meer en opvallend meer dan anders m/v**
Slecht slapen/kopzorgen	89/86	11/14
Ongelukkig/depressief	94/93	6/7
Geen zelfvertrouwen meer	94/94	6/6
Problemen niet aankunnen	94/96	6/4
Onder spanning staan	92/93	8/7
Gevoel niks waard te zijn	95/97	5/3

Figuur 12

Ofschoon tussen de 86 en 97 procent van de respondenten zich positief uitlaten over hun psychische gesteldheid valt op dat 11 procent van de mannelijke en 14 procent van de vrouwelijke respondenten slecht slaapt en kopzorgen heeft. In het vorige behoefteonderzoek maakte gemiddeld 7 procent hier melding van. Ook bij de rubrieken ‘ongelukkig, depressief

zijn'; 'onder spanning staan' en 'gevoel niks waard te zijn' zien we t.o.v. vorige behoefteonderzoek een verdubbeling van de percentages respondenten die hier meer en opvallend meer last van hebben. Bij de rubriek 'geen zelfvertrouwen meer hebben', zien we zelfs een verdriedubbeling van het percentage.

Een analyse van het psychisch functioneren per leeftijdscategorie brengt aan het licht dat de verschillen tussen senioren van 60-69 en 70-79 jaar over het algemeen heel klein zijn. Alleen bij de rubriek 'ik heb geen zelfvertrouwen meer' lopen de percentages uiteen: 3 procent van de respondenten van 60-69 jaar onderkent dit, tegenover 6 procent van de 70-79 jarigen. Bij de leeftijdscategorie 80 jaar en ouder loopt het percentage op naar 14 procent.

Ook bij de overige rubrieken springt de oudste leeftijdscategorie eruit. 18 procent van hen slaapt slechter, 11 procent voelt zich meer dan anders ongelukkig of depressief en 18 procent heeft meer dan voorheen het gevoel de problemen niet aan te kunnen.

3.8 Sociale gesteldheid

Aan de respondenten is gevraagd te reageren op uitspraken over hun sociale gesteldheid. Figuur 13 geeft de reacties van de mannelijke en vrouwelijke respondentgroepen weer. In zijn algemeenheid kan worden geconcludeerd dat de respondenten een sociaal netwerk om zich heen hebben dat tot tevredenheid stemt. Het gevoel in de steek te worden gelaten is slechts bij een gering percentage senioren aanwezig en ook tussen de verschillende leeftijdscategorieën zijn de verschillen bij dit item klein. Grotere verschillen worden aangetroffen bij het item 'ik mis mensen om mij heen'. Naarmate de leeftijd toeneemt, doet zich het gemis aan mensen om zich heen sterker gevoelen. 8 procent van de 60-69 jarigen, 15 procent van de 70-79 jarigen en 22 procent van de respondenten van 80 jaar en ouder geeft dit aan. Voor 51 procent van laatstgenoemde groep is dat niet het geval. 18 procent van de groep 80 jaar en ouder geeft ook aan te weinig mensen in hun omgeving te hebben op wie volledig kan worden vertrouwd. Geconstateerd kan worden dat bij ongeveer een op de vijf respondenten van 80 jaar en ouder sprake is van het gemis aan mensen met wie een sterke band wordt onderhouden. De coronamaatregelen kunnen hier mede debet aan zijn. Anderzijds moet worden opgemerkt dat ondanks deze maatregelen de waardering van de sociale contacten over het algemeen wat hoger is dan bij de vorige meting.

Sociale gesteldheid (%)	**Antwoordcategorie**	
Uitspraak	**Helemaal**	**Mee eens/**

	oneens/oneens		Helemaal mee eens	
	m	vr	m	vr
Ik ervaar een leegte om mij heen	86	72	7	8
Ken niet genoeg mensen op wie ik kan terugvallen	80	81	9	10
Ken weinig mensen op wie ik volledig kan vertrouwen	74	74	10	10
Voel me met te weinig mensen verbonden	83	82	5	8
Ik mis mensen om mij heen	77	60	8	18
Voel me vaak in de steek gelaten	90	81	2	5

Figuur 13

In de Ouderenmonitor 2020 van de GGD wordt een percentage van 15% genoemd van ouderen die met zeer ernstige (emotionele) eenzaamheid kampen.

3.9 Cognitieve en emotionele gesteldheid

Op cognitief en emotioneel gebied lopen de opvattingen van vrouwelijke en mannelijke respondenten niet ver uiteen. Het geheugen en de concentratie worden over het algemeen als goed beoordeeld, alhoewel het leren van nieuwe dingen volgens 26 tot 29 procent van de respondenten hen iets minder goed af gaat. Het gaat hier voornamelijk om respondenten van 80 jaar en ouder (35%). Bij een op de vijf van deze respondenten hapert het korte termijn geheugen; bij een op de zes valt het niet mee om een verhaal op tv of in een boek goed te kunnen volgen en een op de vier ondervindt moeilijkheden bij het regelen van geldzaken.

Cognitieve en emotionele gesteldheid (%)	Antwoordcategorie			
Uitspraak	Helemaal oneens/oneens		Mee eens/ Helemaal mee eens	
	m	vr	m	vr
Ik heb moeite me te herinneren wat er onlangs is gebeurd	82	84	7	6
Ik merk dat het moeilijk is om nieuwe dingen te leren	74	71	9	10
Ik ondervind moeilijkheden met het regelen van geldzaken	83	87	6	8
Ik heb moeite een verhaal in een boek of op tv te kunnen volgen	87	87	5	5
Ik heb er al eens aan gedacht een einde aan mijn leven	97	96	2	1

te maken		
Ik heb momenteel een matige tot sterke wens om te sterven	98 96	1 1
Ik heb in het verleden een poging tot zelfdoding gedaan	98 97	1 1

Figuur 14

Op emotioneel gebied zien we een veel homogener beeld. Zowel vrouwelijke als mannelijke respondenten van alle leeftijdscategorieën vinden het leven waard geleefd te worden. Een zeer laag percentage respondenten is een andere mening toegedaan.

Op de vraag hoe men zich de afgelopen week (voorafgaand aan het invullen van de vragenlijst) heeft gevoeld, kwam naar voren dat tussen de 92 en 95 procent van de respondenten zich tevreden heeft gevoeld. Ongeveer 95 procent van de respondenten van 60 tot en met 79 jaar heeft zich bovendien niet verveeld of hopeloos gevoeld. Naar verhouding veel meer respondenten van 80 jaar en ouder voelden zich niet tevreden (17%) en verveelden zich vaak (14%). De behoefte om thuis te blijven zitten in plaats van de deur uit te gaan en iets te ondernemen, werd door 21 procent van de 60-69 jarigen, 23 procent van de 70-79 jarigen en maar liefst 42 procent van de 80-plussers onderschreven. Ruim tweemaal zoveel respondenten van 80 jaar en ouder dan respondenten van de twee andere leeftijdscategorieën gaven aan zich de afgelopen week nogal waardeloos gevoeld te hebben (9% versus 4%).

3.10 Seniorenmishandeling

Seniorenmishandeling is een beladen onderwerp. Niet zelden komt dit naar voren in de non respons bij deze vraag: mensen vullen het antwoord gewoon niet in. Doorgaans gaat het om ongeveer 10 procent van de respondenten. In Best heeft 1 procent van de 60-69 jarigen, 8 procent van de 70-79 jarigen en 7 procent van de 80 plussers de vraag opengelaten. Het betreft bijna driemaal meer vrouwen dan mannen.

Ten opzichte van het vorige behoefteonderzoek is het percentage respondenten dat expliciet aangeeft slachtoffer te zijn geweest van ouderenmishandeling gedaald.

Ouderenmishandeling per geslacht (%)	**Antwoordcategorie**	
Uitspraak	**Helemaal oneens/oneens**	**Mee eens/ Helemaal mee eens**
	m vr	**m vr**
Vorig jaar ben ik aangerand/verwond door een bekende	100 95	- 2

van mij		
Vorig jaar was ik slachtoffer van ongewenst gedrag van een bekende van mij	100 97	- 1
Vorig jaar werd ik verplicht door een bekende van mij dat ik papieren tekende of geld te geven	100 95	- 1
Vorig jaar heb ik me bedreigd of beschaamd gevoeld vanwege beschuldigingen door een bekende van mij	97 93	1 3
Vorig jaar heb ik moeilijkheden ervaren toen ik een beroep deed op een bekende van mij	98 95	1 1
Vorig jaar verhinderde een bekende van mij dat ik mijn post las of sommige mensen wilde ontmoeten	99 91	1 1

Figuur 15

Een nadere analyse van de percentages bij de leeftijdscategorieën laat zien dat 9 procent van de vrouwelijke respondenten van 80 jaar en ouder de antwoordcategorie 'noch eens/noch oneens' invult bij de vraag of men zich verplicht heeft gevoeld papieren te tekenen of geld te geven. Onduidelijk is welke overwegingen achter dit antwoord schuilgaan.

3.11 Hulp nodig

Chronische beperkingen kunnen tot hulpbehoevendheid leiden. In figuur 10 zagen we dat naarmate de leeftijd vordert een hoger percentage senioren te maken krijgt met langdurige beperkingen waarvoor ondersteuning geboden is. Aan de respondenten is de vraag gesteld of zij hulp nodig hebben bij de dagelijkse persoonlijke verzorging, bij het huishouden en bij het zich verplaatsen c.q. bij de mobiliteit.

Hulp nodig per leeftijdscategorie (%)

Figuur 16

15 procent van de respondenten heeft hulp nodig bij de persoonlijke verzorging; 33 procent kan zich niet meer goed zelfstandig verplaatsen en 48 procent is op hulp bij het huishouden aangewezen. Het percentage vrouwen dat om hulp verlegen zit, is meer dan tweemaal zo hoog dan het percentage mannen.
Ten opzichte van het vorige behoefteonderzoek zijn de cijfers, vooral bij de leeftijdscategorieën 60-69 jaar en 70-79 jaar, niet veel gewijzigd.

3.12 Hulp ontvangen

Aan de respondenten is eerst de vraag gesteld of op naasten, familieleden, vrienden, kennissen en buren een beroep zou kunnen worden gedaan voor huishoudelijke activiteiten indien de respondent daar tijdelijk niet zelf toe in staat zou zijn.
Figuur 17 geeft de reacties weer. De partner wordt gezien als eerst aangewezene om bij te springen. In de leeftijdscategorie 80 jaar en ouder is meer dan bij de jongere ouderen de partner ontvallen. De dochter(s) wordt daarna genoemd als mogelijke ondersteuner, gevolgd door de zoon. Op vrienden of kennissen zou, vooral door de senioren van 60-69 jaar, een beroep kunnen worden gedaan. Ook de buren zijn voor alle leeftijdscategorieën beschikbaar als de situatie erom vraagt. Er zijn weinig verschillen in de beantwoording door mannen en vrouwen. Meer mannen dan vrouwen doen een beroep op de partner (87% versus 76%) en meer vrouwen dan mannen hebben niemand waar ze zo nodig een beroep op kunnen doen (7% versus 3%).

Zo nodig hulp bij huishoudelijke activiteiten (%)	**Leeftijdscategorie**		
Contactpersoon	**60-69**	**70-79**	**≥ 80**
Partner/echtgenote	87	79	65
Dochter	51	53	44
Zoon	41	40	35
Schoondochter	24	23	17
Schoonzoon	26	21	15
Kleinkind of achterkleinkind	6	17	17
Zus of broer (schoonzus/schoonbroer)	34	18	15
Ander familielid	10	7	11
Buren	38	35	35
Vriend/kennis	50	32	16
Op niemand	3	7	8

Figuur 17

Ten opzichte van het vorige behoefteonderzoek zien we een paar in het oog springende verschillen: ‘de dochter’ wordt door 44 procent van de 80-plussers genoemd als potentiële hulpverlener, tegenover 58 procent eerder. ‘De buren’ worden aanmerkelijk minder genoemd. In het vorige behoefteonderzoek 72, 56 en 66 procent door de respondenten van de categorieën 60-69; 70-79 en 80 jaar en ouder en in het onderhavige onderzoek 38, 35 en 35 procent. Aan de respondenten is daarenboven gevraagd of men daadwerkelijk hulp ontvangt

en zo ja door wie die hulp wordt gegeven. Let wel: het gaat hier niet alleen om hulp bij huishoudelijke activiteiten. 35 procent van zowel de respondenten van 60-69 jaar als van die van 70-79 jaar geeft aan nog van niemand hulp te ontvangen, tegenover 12 procent van de 80-plussers. Als wel hulp wordt ontvangen, wordt die informeel gegeven door bijvoorbeeld de partner, kinderen of vrienden, of door professionele instanties, zoals de huisarts of de thuiszorgorganisatie**.** Figuur 18 laat zien welke informele ondersteuning wordt ontvangen.

De partner, voor zover (nog) aanwezig en daartoe in staat, is de eerst aangewezene om ondersteuning te bieden, gevolgd door de kinderen. Bij respondenten van 80 jaar en ouder van wie de partner is ontvallen of niet meer in staat is hulp te bieden, springen in eerste instantie de kinderen bij (44%). Ook familieleden van 60-69 jarigen (22%) en van senioren van 80 jaar en ouder (17%) steken de helpende hand toe.

Ongeveer een op de vier senioren van 70-79 jaar en van 80 jaar en ouder worden bijgestaan door de buren. Het betreft tweemaal zoveel mannen als vrouwen.

Hulpverlener informeel %)	**Leeftijdscategorie**		
Contactpersoon	**60-69**	**70-79**	**≥ 80**
Partner	63	60	41
Kind(eren)	26	36	44
Kleinkind(eren)	-	11	10
Familie	22	6	17
Vrienden/kennissen	15	13	12
Buren/mensen uit de buurt	4	26	24
Ouderenorganisatie	-	6	10

Figuur 18

Naast van informele hulpverleners ontvangt een aantal respondenten hulp van professionele/georganiseerde instanties. Figuur 19 geeft een overzicht daarvan.

Hulpverlening professioneel (%)	**Leeftijdscategorie**		
Hulpverlener	**60-69**	**70-79**	**≥ 80**
Huisarts	11	13	34
Thuiszorg	7	6	15
Huishoudelijke ondersteuning (Wmo)	18	28	61
Particuliere hulp	7	2	27
Vervoer (privé en publieke diensten)	4	13	22

Figuur 19

De leeftijdscategorie 80 jaar en ouder ontvangt beduidend meer professionele hulp dan de respondenten van de twee jongere leeftijdscategorieën. Het merendeel van de hulpbehoevende respondenten van 80 jaar dat hulp ontvangt, krijgt professionele huishoudelijke

ondersteuning. Ook in de leeftijdscategorie 70-79 jaar zien we dat van degenen die hebben aangegeven hulp te ontvangen 28 procent wordt ondersteund met huishoudelijk werk. Meer mannen dan vrouwen doen een beroep op de huisarts (25 versus 18%), en meer vrouwen dan mannen schakelen huishoudelijke ondersteuning in (43% versus 29%).
De vraag is of voldoende informele hulp gemobiliseerd kan worden als de drempel om voor professionele huishoudelijke ondersteuning en persoonlijke verzorging in aanmerking te komen, wordt opgehoogd. Buurtgenoten, familieleden, vrienden en vrijwilligers zullen in de toekomst dan een (nog) grotere rol moeten gaan spelen.
De tevredenheid over de ontvangen informele en professionele hulp is groot. Slechts 1 tot 2 procent van de respondenten geeft aan niet tevreden te zijn.

3.13 Hulp geven

Senioren vragen of ontvangen niet alleen hulp, zij geven ook hulp aan oudere familieleden, kennissen, vrienden en buren.
Naarmate de leeftijd van respondenten toeneemt, wordt ook meer hulp gegeven, niet in de laatste plaats omdat de directe omgeving vaker direct en indirect om hulp verlegen zit. Zo geeft 9 procent van de respondenten van 60-69 jaar, 14 procent van de 70-79 jarigen en 19 procent van de respondenten van 80 jaar en ouder aan dagelijks tot meerdere keren per dag de partner hulp te bieden. 9 procent van de 70-79 jarigen helpt wekelijks of vaker hun buurtgenoten, terwijl 10 procent van de 80-plussers dat dagelijks of vaker doet, tegenover 3 procent van de 60-69 jarigen. 13 procent van de 60-69 jarigen helpt minimaal 1 x per week hun ouder(s). 6 procent van de 70-79 jarigen en van de respondenten van 80 jaar en ouder bieden minimaal 1 x per week hulp aan hun broers of zussen.
21 procent van de vrouwelijke en 25 procent van de mannelijke respondenten geeft hulp aan anderen. Gemiddeld iets meer dan 3 uur per week, waarbij de laagste leeftijdscategorie het hoogst aantal uren voor de rekening neemt.

Opvang van de kleinkinderen per leeftijdscategorie(%)

Figuur 20

Kleinkinderen worden door 51 procent van de 60-69 jarigen; 60 procent van de 70-79 jarigen en 93 procent van de 80-plussers nooit opgevangen. 16 procent van de 70-79 jarigen vangt de

kinderen minder dan een keer per maand op. 31 procent van de 60-69 jarigen doet dat wekelijks of meer**.** Er zijn weinig verschillen tussen mannelijke en vrouwelijks respondenten met dien verstande dat 27 procent van de mannelijke respondenten en 22 procent van de vrouwelijke respondenten kleinkinderen opvangt. De kleinkinderen worden gemiddeld 5.5 tot 6 uur per week opgevangen.

3.14 Ervaren problemen

Naast vragen over de fysieke, psychische, sociale, cognitieve en emotionele gesteldheid, almede over mishandeling, is de vraag gesteld met welke problemen de senior te maken heeft. Figuur 21 geeft het overzicht van de reacties.

Veruit de meerderheid van alle respondenten ondervindt nooit of zelden problemen met de genoemde items. Minder respondenten van 80 jaar en ouder dan bij het vorige behoefteonderzoek geeft aan zich vaak onveilig te voelen in het verkeer (3% versus 5%). Het invullen van formulieren is voor de jongere leeftijdscategorieën veel minder problematisch geworden, maar meer respondenten van 80 jaar en ouder (9% nu versus 5% eerst) geven aan vaak problemen met het invullen ervan te hebben.

Ervaren problemen per leeftijdscategorie (%) Figuur 21

Probleem	60- 69 jr		70-79 jr		≥ 80 jr	
Frequentie	Soms	vaak	soms	vaak	Soms	Vaak
1.Verkeersonveiligheid	22	3	23	2	25	3
2.Gebrek aan zorg	3	1	25	1	21	5
3.Onvoldoende ontspanning en gezelligheid in de wijk	13	4	16	7	28	14
4.Onvoldoende inspraakmogelijkheden	16	3	21	3	28	5
5.Gebrek aan informatie en voorlichting	17	3	27	5	31	10
6.Problemen met het invullen van formulieren	9	1	15	5	25	9
7.Angst voor diefstal of inbraak in de woning	12	3	20	4	21	9
8.Angst te worden lastig gevallen op straat	10	1	17	1	25	3

Ook is de angst voor diefstal in hun woning gegroeid bij de 80-plussers: 9 procent geeft aan daar vaak angstig voor te zijn tegenover 2 procent bij het vorige behoefteonderzoek. Ook mag voor 10 procent van de 80-plussers meer aandacht worden geschonken aan informatieverstrekking en voorlichting. Voor 14 procent van de respondenten van 80 jaar en ouder mag de gezelligheid of ontspanningsmogelijkheden in hun wijk meer aandacht hebben. Vrouwen geven vaker dan mannen aan dat ze soms verkeersonveiligheid ervaren (28% versus 18%). Mannen geven tweemaal meer dan vrouwen aan dat ze onvoldoende inspraak kunnen hebben.

3.15 Het beeld van ouderen over ouderen

Bij het vorige behoefteonderzoek was ongeveer de helft van alle respondenten van mening dat ouderen aan het kortste eind trekken ten opzichte van jongere generaties. Dit beeld is enigszins bijgesteld.

Figuur 22

Vooral respondenten van 60-69 jaar en van 70-79 jaar zijn van mening veranderd: van 51 naar 37 procent en van 53 naar 41 procent. De opvatting van ouderen van 60-69 jaar en van 70-79 jaar dat zij een aparte groep vormen in de samenleving met eigen belangen is nog sterk aanwezig, maar ook hier in mindere mate dan 8 jaar geleden: van 64 naar 47 procent, respectievelijk van 65 naar 45 procent.

Het gevoel van respondenten dat de belangen van ouderen ondergeschikt zijn aan die van anderen werd in het vorige behoefteonderzoek door een op de drie 60-69 jarigen onderschreven. 49, 42 en 34 procent van de respondenten van respectievelijk 60-69 jaar, 70-79 jaar en 80 jaar en ouder zijn van mening dat ouderen meetellen in de samenleving; 16, 21 en 24 procent zijn het daarmee oneens en de overige respondenten zijn het daarmee noch eens, noch oneens. Dat ouderen meer over ouderen te vertellen moeten hebben, wordt door de meerderheid van alle respondenten beaamd. Dat de hedendaagse ouderen het goed hebben vergeleken met vroegere leeftijdgenoten, wordt opnieuw en in vergelijkbare mate met het vorige behoefteonderzoek onderschreven. De helft van de respondenten geeft aan er geen moeite mee te hebben tot de groep ouderen te behoren. Een op de vijf senioren van 60-69 jaar en van 70-79 jaar is het daarmee oneens en van de respondenten van 80 jaar en ouder is 27

procent niet blij oud te zijn ‘De ouderen van nu hebben het beter dan de ouderen van vroeger’ vindt 60 procent van de 60 tot 69 jarigen, 64 procent van de 70 tot 79 jarigen en 51 procent van de 80-plussers.

Er zijn opvallend weinig verschillen tussen mannen en vrouwen voor wat betreft hun beeld over ouderen. Het gevoel dat ouderen worden achtergesteld, overheerst bij 21 procent van de mannen en bij 16 procent van de vrouwen. Bij de overige items lopen de percentages gelijk.

4 Huisvesting, kwaliteit van de woning en woonomgeving, leefbaarheid, het voorzieningenniveau en de beleving van veiligheid

4.1 Hoe lang in Best woonachtig?

De 'gemiddelde respondent' woont bijna 39 jaar in Best, zowel mannen als vrouwen. De respondenten van 60-69 jaar wonen ruim 34 jaar in hun gemeente; de respondenten van 70-79 jaar wonen er 44 jaar en de 80-plusser woont ongeveer 49 jaar in Best.

4.2 Woningbezit

Het woningbezit onder senioren van Best is hoger dan 8 jaar geleden. Met 81 procent woningbezit is er in de leeftijdscategorie 60-69 jaar niet veel veranderd (van 80 naar 81%) , maar in de leeftijdscategorie 70-79 jaar zien we een stijging van 67 naar 76 procent en bij de leeftijdscategorie 80 jaar en ouder is het woningbezit toegenomen van 45 naar 59 procent.

Woningbezit per leeftijdscategorie (%)

Figuur 23

Sociale huurwoningen worden vooral bewoond door ouderen van 80 jaar en ouder, zij het in veel mindere mate dan 8 jaar geleden (48% toen versus 29% nu). Ook woningen van particulieren worden meer gehuurd door mensen van 80 jaar en ouder dan door jongere ouderen. Een paar procent van de respondenten woont in een andere woonvorm, waaronder een woonzorgcentrum. Meer mannen dan vrouwen zijn eigenaar van hun woning en aanmerkelijk meer vrouwen dan mannen huren een woning van de woningstichting.

4.3 Woonvorm

Figuur 24 geeft een beeld van de huidige woonvorm van de respondenten.

Woonvorm per leeftijdscategorie (%)

Figuur 24

De eengezinswoning is de favoriete woonvorm van de respondenten. Naarmate de leeftijd vordert, zien we dat een toenemend aantal senioren voor een appartement als woonvorm kiest. Doorgaans maken de centrale ligging en de gelijkvloerse bouw het appartement aantrekkelijk. 7 procent van de respondenten van 80 jaar en ouder woont in een aanleunwoning of serviceflat. Het groepswonen, inwonen bij de kinderen of samen met andere generaties wonen, kan tot op heden op weinig belangstelling rekenen. Meer mannelijke dan vrouwelijke respondenten bewonen een eengezinswoning (84 versus 74%) en meer vrouwelijke dan mannelijke respondenten wonen in een appartement (22 versus 15%).

4.4 Kwaliteit van de woning

Er is een hoge mate van tevredenheid onder zowel de mannelijke als vrouwelijke respondenten over de kwaliteit van hun woning. Gemiddeld meer dan 90 procent vindt de woning niet te klein, is van mening dat de woning goed is onderhouden, comfortabel en gerieflijk is, vindt de woning niet te duur en goed op temperatuur te krijgen en is ook tevreden over de buurt waar men woont.

De woningen kenmerken zich door de aanwezigheid van trappen, met name in woningen van 60-69 jarigen en in iets mindere mate in woningen van respondenten van 70 tot en met 79 jaar. In figuur 24 zagen we dat veel respondenten van 80 jaar en ouder in een appartement woont, waar in de woning geen trappen hoeven te worden genomen.

Voor ongeveer een op de zes senioren van 60 tot en met 79 jaar en voor een op de zeven respondenten van 80 jaar en ouder is de huidige woning te groot. Meer vrouwen dan mannen vinden hun woning te groot De grootte van de woning is doorgaans een belangrijke aanwijzing om te gaan verhuizen.

Een op de acht senioren van de jongste groep respondenten vindt de woning te gehorig en een op de acht 80-plussers vindt dat hij of zij te ver van dagelijkse voorzieningen af woont. Vrouwen geven dit tweemaal vaker aan dan mannen,

Kwaliteit van de woning: kenmerken die het meest van toepassing zijn. Per leeftijdscat. (%)

Figuur 25

De afstand van de huidige woning tot hun kinderen is voor een op de zes senioren van 60-69 jaar en voor een op de zeven senioren van 80 jaar en ouder ook een minpunt. Voor vrouwen iets meer dan voor mannen (13% versus 10%).

4.5 Blijven wonen, woning aanpassen of verhuizen?

De respondenten konden bij deze vraag meer antwoorden aankruisen, zoals uit de percentages blijkt. Het gevolg is dat respondenten bijvoorbeeld ervoor kiezen om de woning te laten zoals ze is, maar een aanpassing niet uitsluiten.
Zoals figuur 26 laat zien, heeft het laten van de woning zoals die is veruit de hoogste voorkeur. Maar ook het aanpassen van de eigen woning aan de eigen behoeften is voor 40 procent (60-79) tot 47 procent (80 jaar en ouder) een overweging.
Verhuizen is voor 12 tot 16 % van de respondenten een mogelijkheid waarbij een serviceflat/ aanleunwoning een aantrekkelijk alternatief is. Samenwonen met leeftijdsgenoten, met inachtneming van voldoende privacy, spreekt 11 procent van de respondenten van 60-69 jaar aan. Het verhuizen naar een woonzorgcentrum is maar voor een paar procent van de jongere ouderen een optie en voor 10 procent van de 80-plussers. Gemiddeld 7 procent van alle respondenten sluit het gaan (in)wonen bij de kinderen niet uit. Mannelijke en vrouwelijke respondenten verschillen niet veel in hun voorkeuren. Vrouwen hebben iets meer dan mannen voorkeur voor een aangepaste woning (15% versus 12%) en voor het gaan wonen in een serviceflat of aanleunwoning (15% versus 11%).

Voorkeur voor: in eigen woning blijven wonen, woning aanpassen of verhuizen per leeftijdscategorie (%).

Figuur 26

4.6 De afgelopen tien jaar verhuisd?

Aan de respondenten is gevraagd of zij de afgelopen 10 jaar zijn verhuisd. Zo ja, hoe lang dat is geleden, wat de vorige woonplaats was en wat de belangrijkste redenen van de verhuizing zijn geweest. 19 procent van de groep 60-69 jaar, 18 procent van de 70-79 jarigen en 25

procent van de respondenten van 80 jaar en ouder zijn in de afgelopen tien jaar verhuisd. Meer vrouwen dan mannen verhuisden (22% versus 17%). Gemiddeld genomen heeft de verhuizing ongeveer 4 jaar geleden plaatsgevonden. Ten opzichte van het vorige behoefteonderzoek zijn de percentages van respondenten die zijn verhuisd nagenoeg gelijk gebleven bij de leeftijdscategorieën 60-69 jaar en 70-79 jaar. Bij de leeftijdscategorie 80 jaar en ouder is het percentage opgehoogd van 25 naar 30 procent.
Iets meer dan een derde van zowel de mannelijke als vrouwelijke respondenten woonde in een andere gemeente voordat naar Best werd verhuisd.

Uitgaande van het gegeven dat in de afgelopen tien jaar gemiddeld ongeveer 20 procent van alle respondenten is verhuisd, laat figuur 27 zien welke motieven aan de verhuizing te grondslag lagen.

Verhuismotieven per leeftijdscategorie (%)

Figuur 27

De aantrekkelijkheid van de omgeving van de nieuwe woning is het meest genoemde motief. De aanwezigheid van voorzieningen in de nieuwe buurt is voor met name respondenten van 80 jaar en ouder ook een reden geweest om te verhuizen. Voor een op de drie respondenten van 60-69 jaar en een op de vijf respondenten van 80 jaar en ouder die zijn verhuisd, hebben ook financiële overwegingen een rol gespeeld. Voor een op de drie respondenten van 70-79 jaar hebben gezondheidsproblemen meegewogen. Het niet afhankelijk willen worden van kinderen of de wens hen te ontlasten, hebben 27 procent van de leeftijdscategorie 70-79 jaar en 31 procent van de 80-plussers (mede) aangezet tot verhuizing.
Vanwege eenzaamheid en behoefte aan meer sociale contacten hebben 15, 16 en 21 procent van de respondenten, van respectievelijk 60-69, 70-79 en 80 jaar en ouder de stap gezet om te verhuizen. Huisvestingproblemen is voor 23 procent van de oudste leeftijdscategorie van respondenten een verhuismotief. De grootte van de woning en de aanwezigheid van trappen spelen daarbij doorgaans een belangrijke rol. Vrouwen geven vaker dan mannen aan dat gezondheidsproblemen, de behoefte aan meer sociale contacten en de voorzieningen in de nieuwe woonomgeving hen ertoe heeft aangezet om te verhuizen. De financiële situatie is meer voor mannen dan voor vrouwen een drijfveer geweest. Bij het vorige behoefteonderzoek

werden het gemis aan sociale contacten, gezondheidsproblemen en gevoelens van onveiligheid en eenzaamheid veel vaker genoemd als verhuismotieven.

4.7 Beleving en leefbaarheid van de woonomgeving

Veruit het merendeel van alle respondenten is tevreden over de buurt waar zij wonen.
Figuur 28 toont deze tevredenheid. De percentages geven weer dat mensen het met de uitspraken 'eens' en 'helemaal eens' zijn.

Eens en helemaal eens met positieve uitspraken per leeftijdscategorie (%)

Figuur 28

De respondenten wonen met plezier in hun buurt. Slechts een klein percentage van gemiddeld 7 procent is het oneens/helemaal oneens met die uitspraken. 53 (60-69 jaar) tot 64 procent (80+) voelt zich betrokken bij wat in de buurt gebeurt en tussen de 55 procent (60-69 jaar) en 74 procent (80+) voelt zich verbonden met de buurtgenoten. De oudste senioren geven vaker nog dan jongere senioren aan dat de buurt hen goed bevalt. Meer dan de helft van deze leeftijdscategorie (53%) zou er veel moeite mee hebben de buurt te moeten verlaten, tegenover 33 procent (60-69 jaar) en 39 procent (70-79 jaar). Ondanks het zich goed thuis voelen in de buurt onderschrijft 29 procent van de respondenten van 80 jaar en ouder de uitspraak 'in mijn buurt loop ik 's avonds niet op straat'. 74 procent van de 60-69 jarigen, 60 procent van de 70-79 jarigen en 43 procent van de 80-plussers is het oneens/helaal oneens met die uitspraak.

Tien procent meer vrouwen dan mannen loopt 's avonds niet op straat en tien procent meer mannen dan vrouwen voelt zich verbonden met de buurtgenoten en betrokken bij wat er in de buurt gebeurt. Een ongeveer even hoog percentage respondenten is van mening dat (ruim) voldoende wordt georganiseerd in hun wijk dan het percentage respondenten dat vindt dat er (ruim) onvoldoende wordt georganiseerd. De percentages schommelen rond de 30 procent, ook bij de mannelijke en vrouwelijke respondenten. De meerderheid antwoordt met 'gaat wel'. Aan de respondenten zijn een aantal uitspraken voorgelegd met de vraag of ze op hun wijk van toepassing zijn. In figuur 29 zijn de antwoorden geprojecteerd.

Beoordeling van de wijk per leeftijdscategorie(%) Figuur 29

Meer respondenten dan in het vorige behoefteonderzoek vinden dat er te weinig voorzieningen in hun omgeving zijn. 42 procent van de 80-plussers is die mening toegedaan, tegenover 21 procent in het eerste onderzoek. Ook is het percentage respondenten dat lawaaihinder in de wijk ervaart, gegroeid bij de 60-69 jarigen (van 20 naar 33%) en de 70-79 jarigen (van 15 naar 26%), maar gedaald bij de respondenten van 80 jaar en ouder (van 26 naar 21%). 29 procent van de respondenten van 60-69 jaar en 24 procent van die van 80 jaar en ouder vinden het verkeer te druk, tegenover 18 procent in het vorig onderzoek. Meer vrouwen dan mannen vinden dat er te weinig voorzieningen zijn (29 versus 19% en meer mannen dan vrouwen vallen over de verkeersdrukte (30 versus 23%). Ook signaleren meer mannen dan vrouwen hinder van lawaai (32% versus 26%). Al met al kan worden geconcludeerd dat gemiddeld ongeveer 75 procent van alle ondervraagden geen van de uitspraken op hun wijk van toepassing vindt. Onveiligheid of criminaliteit, obstakels in de woonomgeving, of een slechte mentaliteit van wijkbewoners, worden door meer dan 90 procent van de respondenten niet waargenomen.

Voorzieningen die worden gemist per leeftijdscategorie (%) Figuur 30

Aan de respondenten is de vraag gesteld welke van 23 genoemde voorzieningen worden gemist in de wijk waar men woont. Er zijn maar een paar voorzieningen waar op wordt mis gegrepen, zoals figuur 30 laat zien. Daarbij valt op dat hoe hoger de leeftijdscategorie van de respondent hoe hoger het percentage respondenten dat bepaalde voorzieningen mist. Met name de respondenten van 80 jaar en ouder zouden, veel meer nog dan bij het vorige behoefteonderzoek, willen zien dat er bereikbare openbare toiletten komen en dat bankverkeer binnen loopafstand mogelijk is. Respondenten van 60-69 jaar en van 80 jaar en ouder vinden minder vaak dan bij het vorige behoefteonderzoek dat rustbanken moeten worden geplaatst. Mogelijk is daar naar hun opvatting in voorzien.

De leeftijdscategorieën van 60-69 jaar en van 70-79 jaar grijpen aanmerkelijk minder dan bij het vorige behoefteonderzoek mis op een eigenstandig postkantoor. De alternatieve mogelijkheden worden blijkbaar benut. Het percentage 80-plussers dat het postkantoor mist, is nagenoeg gelijk gebleven. Van een op de vijf 80-plussers zouden meer oversteekplaatsen mogen komen in hun wijk. Er zijn weinig verschillen tussen mannen en vrouwen voor wat betreft het al dan niet missen van voorzieningen.

4.8 Sociale veiligheid

In de vorige paragraaf zagen we dat 29 procent van de senioren van 80 jaar en ouder 's avonds de eigen straat niet meer opdurft om redenen van sociale onveiligheid.
Figuur 31 laat meer specifiek zien hoe respondenten aankijken tegen de hedendaagse veiligheid op straat.
In zijn algemeenheid kan worden geconcludeerd dat de beleving van onveiligheid toeneemt naarmate de leeftijd toeneemt, waarbij de verschillen groter zijn tussen de leeftijdscategorieën 70-79 jaar en 80 jaar en ouder dan tussen de 60-69 jarigen en 70-79 jarigen. De uitspraak 'het is vandaag de dag te onveilig om 's avonds op straat te komen', wordt door 50 procent van de 80-plussers bevestigd, terwijl 34 procent het met die uitspraak niet eens is. Ook de - aan de vorige uitspraak gerelateerde - stelling dat 's avonds op straat extra voorzichtigheid geboden is, onderschrijft 66 procent van deze leeftijdscategorie en 76 procent van de 80-plussers doet 's avonds de deur niet open als wordt gebeld. 'Ik kom nog weinig alleen buiten, omdat ik schrik heb overvallen en bestolen te worden', wordt beaamd door 21 procent respondenten van 80 jaar en ouder, maar ontkend door 62 procent van deze leeftijdscategorie.

Het gevoel van onveiligheid is enigszins afgenomen bij de leeftijdscategorie 70-79 jaar t.o.v. acht jaar geleden. Dat de straten onveiliger zijn geworden, werd eerder bevestigd door 53 procent van deze leeftijdscategorie, tegenover 37 procent nu. De uitspraak dat 's avonds extra voorzichtigheid geboden is, werd eerder door 62 procent gedeeld en nu nog door 43 procent van de groep 70-79 jaar.

Sociale veiligheid per leeftijdscategorie (%)	**Leeftijdscategorie**		
Uitspraken	**60-69**	**70-79**	**≥ 80**
Onveilige straten 's avonds	13	22	50
Te onveilig nu om kinderen alleen op straat te laten	21	27	34
Veel thuis vanwege angst voor overval/diefstal	6	9	21
's avonds is extra voorzichtigheid geboden	42	43	65
Laatste 10 jaar meer onveilige straten	33	37	50
Doe deur niet open als het donker is	46	66	76
Een alarmsysteem is geen overbodige luxe	40	52	52
Bij vakantie durf ik het huis niet onbewaakt te laten	18	33	38

Figuur 31

Vrouwelijke respondenten beleven meer onveiligheid dan mannelijke respondenten. 14 procent meer vrouwen dan mannen vindt dat ‘s avonds extra voorzichtigheid geboden is en 20 procent meer vrouwen dan mannen doet ’s avonds de deur niet open als wordt gebeld.

5 Maatschappelijke participatie

5.1 Arbeidsparticipatie

Betaalde arbeid verrichten is, bij uitstek, een vorm van maatschappelijke participatie. Omdat steeds meer mensen op latere leeftijd de arbeidsmarkt verlaten, is, in tegenstelling tot 8 jaar geleden, de vraag opgenomen of men wel of niet met pensioen is. 71 vrouwelijke en 33 mannelijke respondenten hebben de vraag niet ingevuld. De reacties van de overige respondenten zijn in figuur 32 weergegeven.

Participatie op de arbeidsmarkt per leeftijdscategorie (%)

Figuur 32

Het merendeel van de leeftijdscategorie 60-69 jaar neemt nog deel aan de arbeidsmarkt evenals 2 procent van de 70-79 jarigen. Een kwart van de 60-69 jarigen is vroeger met pensioen gegaan dan de wettelijk voorziene pensioenleeftijd, tegenover 57 en 64 procent van de 70-79 jarigen, respectievelijk de respondenten van 80 jaar en ouder. 11 procent van de 70-79 jarigen is later dan de pensioenleeftijd gestopt met betaalde arbeid.
De respondenten van 60 jaar en ouder die al met pensioen zijn gegaan, deden dat op de leeftijd van 63,5 jaar; de respondenten van 70-79 jaar gingen gemiddeld op hun 61ste jaar met pensioen en de respondenten van 80 jaar en ouder op de leeftijd van 58,5 jaar.
De leeftijd waarop mannen en vrouwen zijn gestopt met werken, is nagenoeg hetzelfde.

Aan de respondenten die reeds gestopt zijn met werken, is de vraag gesteld of het werk of werkgerelateerde activiteiten of contacten 'helemaal niet, weinig, niet veel/niet weinig, veel of zeer veel' worden gemist.
In figuur 33 is aangegeven hoeveel procent van de respondenten de genoemde punten niet mist.

Figuur 33

De werkinhoud, de dagelijkse routine, en ook de klanten worden door gemiddeld meer dan 50 procent van de respondenten niet gemist. De lagere maandelijkse inkomsten, die de pensioenleeftijd met zich meebrengt, is geen probleem voor ruim 40 procent van de respondenten. 10, 18 en 19 procent van de respondenten van respectievelijk 60-69, 70-79 en 80 jaar en ouder heeft wel moeite met de lagere inkomsten. Ruim 4 procent van hen heeft er heel veel moeite mee.
26 procent van de senioren van 60-69 jaar mist de contacten met collega's, voor 4 procent daarvan is het gemis heel groot. Ondanks het gegeven dat de arbeidsrelatie al geruime tijd achter hen ligt, vermeldt 19 procent van de respondenten van 70-79 jaar en van 80 jaar en ouder het contact met collega's veel te missen; 4 procent van beide leeftijdscategorieën mist ze heel veel.

5.2 Vrijwilligerswerk

Naast arbeidsparticipatie en na het verrichten van betaalde arbeid is vrijwilligerswerk een belangrijke mogelijkheid voor senioren om bij te dragen aan de samenleving. Volgens het CBS doet meer dan 50 procent van de Nederlanders aan vrijwilligerswerk. Bij Nederlanders tussen de 35 en 55 jaar ligt het percentage rond de 54 procent. Figuur 34 laat zien hoe de senioren van Best scoren.
Van de 60-69 jarigen is 54 procent van de 60-69 jarigen niet actief als vrijwilliger. De meerderheid van deze groep is, zoals we hebben gezien, nog actief op de arbeidsmarkt. Van de respondenten van 70-79 jaar verricht 48 procent geen vrijwilligerswerk en voor de leeftijdscategorie 80 plus geldt dat voor 58 procent. Een hoog percentage respondenten zet zich wekelijks of vaker in als vrijwilliger. Bij de groep 80-plussers geldt dat voor een op de zes respondenten. Ten opzichte van het vorige behoefteonderzoek is er een aanmerkelijke toename van vrijwilligers, met name bij de oudste groep respondenten.

Vrijwilligerswerk verrichten per leeftijdscategorie (%)

Figuur 34

Naar verhouding iets meer vrouwen dan mannen verrichten vrijwilligerswerk en zij doen dat ook iets vaker. Het aantal uren dat mannen en vrouwen actief zijn als vrijwilliger ontloopt elkaar niet veel. De groep 60-69 jaar doet ruim 3 uur per week aan vrijwilligerswerk, tegenover bijna 4 uur voor de groep 70-79 jaar en iets meer dan 2 uur door de groep 80 jaar en ouder.

Aan de respondenten die nu geen vrijwilligerswerk doen, is de vraag gesteld of zij het wel de komende jaren willen gaan doen. In figuur 35 treft u de antwoorden aan.

Vrijwilligerswerk per leeftijdscategorie (%)	**Leeftijdscategorie**		
Vrijwilligerswerk	**60- 69**	**70-79**	**≥ 80**
Ook niet in toekomst vrijwilligerswerk doen	47	73	84
Misschien in toekomst vrijwilligerswerk doen	45	19	6
Zeker in toekomst vrijwilligerswerk doen	8	8	10

Figuur 35

Meer vrouwen (67%) dan mannen (57%) geven aan ook in de toekomst geen vrijwilligerswerk te gaan doen. Daarentegen overwegen meer mannen (35%) dan vrouwen (24%) dat wel te gaan doen. Het percentage vrouwen en mannen dat zeker vrijwilligerswerk gaat doen, schommelt rond de 8 procent.

Van de gemiddeld ongeveer 45 procent van de respondenten die vrijwilligerswerk verricht, is de vraag gesteld aan te geven wat voor type vrijwilligerswerk dat is.

De respondent van 60-69 jaar is in de eerste plaats actief voor goede doelen, voor de geloofsgemeenschap ed. Daarnaast biedt hij of zij administratieve ondersteuning en, in gelijke mate, wordt aan kwetsbare mensen gezelschap geboden.

Type vrijwilligerswerk. Top 3 (per leeftijdscategorie %)

leeftijdscategorie	vrijwilligersactiviteit	Percentage
60 - 69	1.Maatschappelijk	25
	2.Administratief	19
	3.Gezelschap	19
70 – 79	1.Gezelschap	37
	2.Administratief	31
	3.Maatschappelijk	29
≥ 80	1.Soc.cultureel	40
	2.Gezelschap en administratief	31
	3.Bestuurlijk	31

Figuur 36

De respondenten van 70-79 jaar die als vrijwilliger actief zijn, houden in de eerste plaats mensen gezelschap, ze helpen bij de administratie en zetten zich in voor goede doelen. De mensen van de oudste leeftijdscategorie bewegen zich vrijwillig in de toneel– en muziekwereld. Daarnaast voeren zij als vrijwilliger administratieve en bestuurlijk taken uit en houden ze mensen gezelschap. Vrouwelijke respondenten bieden veel vaker gezelschap aan kwetsbare mensen dan mannelijk respondenten (46 versus 16%). Meer mannen dan vrouwen helpen een handje bij sociaal-culturele activiteiten (22 versus 12%), bij de administratie van mensen (31 versus 17%) en bij bestuurlijke werkzaamheden (25 versus 7%).

5.3 Deelname aan het verenigingsleven

Aan de respondenten is de vraag gesteld in welke mate ze lid zijn van een vereniging of ouderenbond. Het percentage respondenten dat nooit lid is geweest, is kleiner dan het percentage dat nog lid is. Zo is 50 procent van de 60-69 jarigen lid van een vereniging, terwijl 20 procent nooit lid is geweest. Bij de respondenten van 80 jaar en ouder zijn de verschillen

nog groter: momenteel is 58 procent lid, terwijl 18 procent nooit lid is geweest. Het percentage respondenten dat in de vereniging bestuurlijke activiteiten verricht(te), loopt enigszins terug naarmate de leeftijd toeneemt. Het percentage vrouwen dat nooit lid is geweest, is groter dan het percentage mannen (30 versus 22) en het percentage mannen dat een bestuursfunctie bekleedt of bekleedde in de vereniging is ook hoger dan het percentage vrouwen (11 versus 2 procent).

Lid van een vereniging of bond van ouderen per leeftijdscategorie (%) Figuur 37

Meer dan 90 procent van de respondenten weet van het bestaan van verenigingen of bonden van en voor ouderen. Naarmate de leeftijdscategorie hoger wordt, is naar verhouding ook het percentage respondenten dat lid is van een vereniging van ouderen hoger. De verschillen per leeftijdscategorie bedragen ongeveer 20 procent.

5.4 Verplaatsingen

Op de vraag hoe u zich verplaatst komt naar voren dat een groot deel van de respondenten zich te voet voortbeweegt. Van de groep respondenten van 80 jaar en ouder heeft 37 procent daarbij een hulpmiddel nodig, zoals een rollator of wandelstok. Van een scoot-mobiel bedient 9 procent van de 80-jarigen zich bijna dagelijks. De auto is het favoriete gemotoriseerd vervoermiddel: 84 procent van de respondenten van 60-69 jaar, 77 procent van de respondenten van 70-79 jaar en 61 procent van de leeftijdscategorie 80 jaar en ouder maakt er minimaal 1 à 2 keer per week gebruik van.
Ook de fiets wordt nogal eens gepakt, te weten door ongeveer 60 procent van de leeftijdscategorieën 60-69 jaar en 70-79 jaar. Een op de drie ouderen vanaf 80 jaar neemt ook minmaal een paar keer in de week de fiets.

Verplaatsingen. Minimaal 1 à 2 keer per week per leeftijdscategorie (%)

Figuur 38

De elektrische fiets is ook voor de senioren uit Best een gewild vervoermiddel. 36, 46 en 21 procent van de respondenten van respectievelijk 60-69 jaar, 70-79 jaar en 80 jaar en ouder maakt er veelvuldig gebruik van. In de vragenlijst van het vorige behoefteonderzoek was dit

item nog niet opgenomen. 11 procent van de groep 80 jaar en ouder maakt minimaal een paar keer per week gebruik van georganiseerd vervoer.
Mannelijke respondenten maken meer dan vrouwelijke respondenten gebruik van de auto, terwijl vrouwelijke respondenten wat vaker te voet gaan. Van de elektrische fiets wordt door beide geslachten evenveel gebruik gemaakt.

5.5 Persoonlijke contacten

In het vorige hoofdstuk is beschreven met welke frequentie senioren uit Best contact onderhouden met de buurt. In dit hoofdstuk wordt stilgestaan bij persoonlijke, meer familiaire contacten. Deze contacten kunnen tot gevolg hebben dat mantelzorgactiviteiten worden verricht of ontvangen en passen om die reden meer in een hoofdstuk over maatschappelijke participatie.
In figuur 39 is weergegeven met wie de respondenten hoog frequent fysiek, telefonisch of internet contact hebben. Met de eigen kinderen hebben de respondenten het vaakst contact. 9 procent van de respondenten geeft aan geen kinderen te hebben. Met de kleinkinderen heeft 47 procent van de 60-69 jarigen frequent contact en ook met de aangetrouwde- oftewel schoonkinderen (48%). Met de buren of mensen uit de wijk en met vrienden en kennissen hebben alle leeftijdscategorieën ook veelvuldig contact.

Hoogfrequente persoonlijke contacten, min. 1 à 2 x per week (per leeftijdscategorie %)

	Leeftijdscategorie		
Contactpersoon	**60-69**	**70-79**	**≥ 80**
Kind(eren)	77	69	78
Kleinkind(eren)	47	45	34
Broer(s)/zus(sen)	20	22	30
Vrienden/kennissen	43	42	34
Buren/mensen uit de buurt	40	48	39
Aangetrouwde kinderen	48	36	24

Figuur 39

Naarmate de leeftijd toeneemt, vindt intensiever contact plaats met broers en/of zussen en neemt het contact met de kleinkinderen en de aangetrouwde kinderen af.
Mannelijke en vrouwelijke respondenten verschillen niet veel voor wat betreft het frequent onderhouden van contacten met anderen. De vrouwelijke respondenten hebben wel meer contact met hun broers en/of zussen dan de mannelijke respondenten (27% versus 17%).

5.6 Het beoefenen van activiteiten

Naast de vraag of deel wordt genomen aan de arbeidsmarkt, of vrijwilligerswerk wordt verricht en of de respondent lid is van een bond of vereniging, is de vraag gesteld welke activiteiten met een frequentie van wekelijks of meer worden beoefend. In figuur 40 zijn de antwoorden weergegeven

Activiteiten. Top 6 meest gebezigde activiteiten wekelijks en > 1 x per week, per leeftijdscategorie (%)

	Leeftijdscategorie		
Activiteit	**60- 69**	**70-79**	**≥ 80**
Wandelen/fietsen	83	87	64
Andere sporten	46	43	20
Boeken lezen	48	46	48
Uit drinken of eten gaan	29	25	24
Tuinieren	42	46	27
Winkelen voor genoegen	23	24	17
Kaarten of gezelschapsspelen	17	24	22

Figuur 40

Wandelen en lezen zijn favoriete bezigheden. Naast wandelen en fietsen bedrijft meer dan 40 procent van de 60-69 jarigen en 70-79 jarigen ook nog andere sporten. De tuin wordt door meer dan 40 procent van de 60 tot en met 79 jarigen en 27 procent van de 80 plussers minstens een keer per week bijgehouden. Ruim tweemaal zoveel mannen als vrouwen zijn met knutselen of handwerk bezig en meer vrouwen dan mannen lezen veel (54% versus 40 procent). Reparaties in huis doen veel meer mannen dan vrouwen (24% versus 7%).
Nog geen 5 procent van de mannelijke en vrouwelijke respondenten volgt wekelijks een cursus of opleiding. 9 procent van de respondenten van 60-69 jaar schoolt zich maandelijks bij.

5.7 Het bijwonen van of meedoen aan culturele activiteiten

Corona heeft een fikse streep door de rekening gezet voor wat betreft het deelnemen aan of bijwonen van culturele evenementen. Om die reden is gevraagd hoe vaak respondenten doorgaans - los van corona - hiermee doende zijn. Figuur 41 laat zien hoeveel procent van de respondenten doorgaans 1 à 2 keer per jaar de genoemde culturele activiteiten bijwonen.

Top 6 bijwonen van culturele activiteiten met een frequentie 1 ã 2 keer per jaar per leeftijdscategorie (%)	Leeftijdscategorie		
Activiteit	60- 69	70-79	≥ 80
Concert of muziekuitvoering	36	28	14
Museum, tentoonstelling	32	23	29
Bezichtiging monumenten, gebouwen	31	26	31
Bioscoop of film	38	20	24
Kermis, wijk- of buurtfeest	50	44	42
Toneel of dansvoorstelling	23	27	27

Figuur 41

De kermis en/of het wijk of buurtfeest springt eruit. Een bezoek aan de bibliotheek of het bijwonen van een literair evenement is aan 69 procent van de 60-69 jarigen niet besteed; 73 procent van de 70-79 jarigen en 71 procent van de 80-plussers laat een comedy aan zich voorbijgaan en 70 procent van de respondenten van 80 jaar en ouder woont nooit een concert of muziekfestival bij. Tussen de 20 en 25 procent van de respondenten van 60-69 jaar en van 70-79 jaar bezoekt minstens drie keer per jaar een historisch gebouw of monument en gaat naar de film. Een bezoek aan de bibliotheek is voor 25 procent van de respondenten van 80 jaar en ouder de meest frequente culturele activiteit. Voor de respondenten van 70-79 jaar is dat het bezoek aan een museum of tentoonstelling (31% gaat daar 3 of meerdere keren per jaar naartoe). Mannelijke en vrouwelijke respondenten laten weinig verschillen zien in hun voorkeur voor het bijwonen van culturele activiteiten.

De vraag is gesteld of er belemmeringen zijn om (vaker) naar een cultureel evenement te gaan. In figuur 42 zijn de zes meest genoemde belemmeringen weergegeven.

Deelname aan culturele activiteiten Top 6 van redenen om niet vaker deel te nemen (per leeftijdscategorie %)	Leeftijdscategorie		
Redenen	60- 69	70-79	≥ 80
Geen interesse	58	52	42
Gebrek aan tijd	25	11	8
Te duur	10	15	19
Tijdstip voorstelling (’s avonds)	4	11	20
Fysieke belemmeringen	1	5	24
Andere hobby’s	25	32	7

Figuur 42

Het ontbreekt de respondent van 70-79 jaar en van 80 jaar en ouder niet aan tijd om een cultureel evenement bij te wonen. De tijd van de 80-plusser wordt ook niet in beslag genomen door andere hobby's. Daarmee dringt de vraag zich op, evenals bij het vorig behoefteonderzoek, of voldoende rekening wordt gehouden met wensen van oudere leeftijdscategorieën ten aanzien van de programmering en, voor een op de vijf 80-plussers, met het tijdstip van de voorstellingen. Het hebben van fysieke belemmeringen van respondenten van 80 jaar en ouder of van hun partner (24%), alsmede de afstand naar het culturele evenement (14%) en het gemis aan eigen vervoer (17%) kunnen deze senioren ook doen besluiten af te zien van en bezoek aan culturele evenementen

Voor meer vrouwen dan mannen (29% versus 20%) is het hebben van andere hobby's een reden om niet naar culturele activiteiten te gaan en het gebrek aan eigen vervoer weegt voor vrouwelijke respondenten zwaarder dan voor mannen (11% versus 1%). Er zijn meer mannen dan vrouwen niet geïnteresseerd in het programma (59% versus 48%).

Niet alleen is gevraagd of culturele evenementen worden bijgewoond, ook is de vraag gesteld of creatieve hobby's of culturele activiteiten door de respondent worden beoefend.

Naarmate de leeftijd toeneemt, neemt het percentage respondenten dat actief is met fotografie of met het maken van film af. Dit geldt niet voor zang als hobby: tweemaal zoveel respondenten van 79-79 jaar en van 80 jaar en ouder dan respondenten van 60-69 jaar beoefenen zang. Beeldende kunst is een geliefde bezigheid voor 19 procent van de respondenten van 70-79 jaar en nog voor 2 procent van de leeftijdscategorie 80 jaar en ouder.

Top 4 beoefenen van culturele activiteiten of creatieve hobby's. Frequentie minimaal 3 keer per jaar per leeftijdscategorie (%)	**Leeftijdscategorie**		
Activiteit	**60- 69**	**70-79**	**≥ 80**
Video, fotografie, film (beeldexpressie)	17	14	7
Muziekinstrument bespelen	13	12	7
Zang in koor ed.	7	15	14
Beeldende kunst (schilderen, tekenen)	9	10	2

Figuur 43

Meer mannen dan vrouwen doen met frequentie van 1 x per maand en meer aan beeldexpressie (12% versus 6%). 8 procent van de vrouwelijke respondenten doen 1 x per maand en meer aan dans, tegenover 2 procent van de mannelijke respondenten.

5.8 Daginvulling

De respondenten kijken, evenals 8 jaar geleden, gemiddeld ongeveer 3.5 uur tv per dag. In figuur 44 is te zien hoe de dag verder wordt ingevuld.
12 (60-69 jaar), 13 (70-79 jaar en 8 procent (80+) van de respondenten, lezen nooit de krant. Iets meer vrouwen dan mannen laten de krant links liggen (16% versus 12%). Gemeentelijke informatie wordt vooral door de respondenten van 80 jaar en ouder regelmatig geraadpleegd. Wat opvalt ten opzichte van het vorige behoefteonderzoek is de enorme toename van respondenten van het gebruik van internet. Concreet gaat het om een toename van 12 procent bij de 60-69 jarigen (van 75 naar 87%); 25 procent bij de groep 70-79 jaar (van 53 naar 78%) en van maar liefst 35 procent bij de groep 80 jaar en ouder (van 14 naar 49 procent). Het is heel aannemelijk dat de invloed van corona zich hier doet gelden.

Daginvulling (per leeftijdscategorie %)

	Leeftijdscategorie		
Rubriek	**60- 69**	**70-79**	**≥ 80**
Dagelijks de krant lezen	66	74	71
Gemeentelijke informatie regelmatig raadplegen	40	47	63
Minimaal dagelijks internetgebruik	87	78	49

Figuur 44

Aanmerkelijk meer mannen dan vrouwen zijn een- of meermalen per dag op internet te vinden (87% versus 67%). De respondenten bedienen zich van zowel de computer, de tablet als de smartphone.

5.9 Internetgebruik

Aan de respondenten die zich bedienen van internet is gevraagd waarvoor zij het internet gebruiken.

Top 5 van redenen voor internetgebruik per leeftijdscategorie (%)

	Leeftijdscategorie		
Reden	**60- 69**	**70-79**	**≥ 80**
Opzoeken informatie	87	76	52
E-mailen	89	81	56
Online bankieren, overschrijvingen doen	83	72	44

Contact met (klein)kinderen	62	57	44
Online winkelen	68	43	32

Figuur 45

De 60-69 jarige gebruikt internet voor contacten via een digitaal loket (66%), voor online administratie, zoals abonnementen regelen of tickets bestellen (61%), of voor sociale media (50%). Skypen, wat in de coronatijd een alternatief communicatiemiddel is (geweest), wordt door 33 procent van de 60-69 jarigen, 15 procent van de 70-79 jarigen en 17 procent van de respondenten van 80 jaar en ouder opgegeven als reden om het internet te gebruiken.

5.10 Raadgevers bij vragen over hulp- en dienstverleningen

'Wanneer u informatie nodig heeft over hulpdiensten, dienstverleningen of financiële tegemoetkomingen, bij wie zou u dan te rade gaan?' Ook deze vraag is aan de respondenten voorgelegd. Figuur 45 laat de antwoorden zien.

Top 4 van raadgevers per leeftijdscategorie (%)	**Leeftijdscategorie**		
Raadgever	**60- 69**	**70-79**	**≥ 80**
De kinderen	36	51	71
De gemeente	40	39	37
Bestwijzer	31	33	29
De huisarts	23	30	34

Figuur 45

Naarmate de kinderen ouder worden, worden zij door de respondenten ook meer gezien als vraagbaak. De gemeente en Bestwijzer zijn ook nadrukkelijk in beeld als raad- of adviesgever. Respondenten van 80 jaar en ouder, die gezien de leeftijd ook meer en meer vragen krijgen m.b.t. de gezondheid, zoeken voor hulp en informatie ook de huisarts op. Een op de zeven respondenten van 80 jaar en ouder haalt de informatie ook op bij de ouderenbond; een op de vijf respondenten van deze leeftijdscategorie raadpleegt Seniorenweb. Tussen de geslachten zijn er weinig opvallende verschillen in keuzes.

5.11 Tevredenheid over diensten of dienstverleningen

Aan de respondenten is een overzicht van diensten en voorzieningen voorgelegd met de vraag of zij er een beroep op hebben gedaan en zo ja of zij daar tevreden of niet tevreden over zijn.

Top 6 van diensten/voorzieningen met hoogste tevredenheid per leeftijdscategorie (%)	Leeftijdscategorie		
Dienst/voorziening	60- 69	70-79	≥ 80
Huisvuilophaaldienst	86	87	85
Diensten in het gemeentehuis	58	70	61
Cultuurspoor	27	34	36
De bibliotheek	36	38	41
Sociaal-Cultureel Centrum 't Tejaterke	30	25	8
Bestwijzer	26	43	47

Figuur 46

Het ophalen van het huisvuil, de frequentie daarvan, de openingstijden, toegankelijkheid en dienstverlening van de gemeentelijke stortplaats, diensten waar alle inwoners van Best mee te maken hebben, scoren allen hoog. Gemiddeld 95 procent of meer van de respondenten van alle leeftijdscategorieën is er tevreden over. 13 procent van de respondenten van 80 jaar en ouder is evenwel niet tevreden over de kwaliteit van de huisvuilzakken.
Ook over 'het gemeentehuis' zijn, evenals 8 jaar geleden, de respondenten overwegend tevreden. Slechts 5 procent (60-69) tot 8 procent (80 jaar en ouder) van de respondenten is niet tevreden met de dienstverlening en wijze van bejegening op het gemeentehuis. Ook Cultuurspoor, weliswaar door veel minder respondenten bezocht dan het gemeentehuis, kan bogen op mooie rapportcijfers: van de respondenten die Cultuurspoor bezoeken is meer dan 95 procent tevreden. De bibliotheek doet het onveranderd goed volgens de respondenten. Over de openingstijden, het aanbod en de dienstverlening is meer dan 95 procent van de gebruikers tevreden. 90 procent of meer van alle oudere bezoekers van 't Tejaterke is tevreden over het centrum. In een soortgelijke mate van tevredenheid kan Bestwijzer zich verheugen.

Naast tevredenheid over diensten en voorzieningen hebben de respondenten ook aangegeven over welke diensten of voorzieningen zij niet tevreden zijn. In figuur 46 zijn de diensten of voorzieningen aangegeven waar, in verhouding tot andere diensten, het hoogst percentage respondenten van de verschillende leeftijdscategorieën niet tevreden over zijn.

Top 5 van diensten/voorzieningen met de hoogste percentages ontevredenheid per leeftijdscategorie (%)	Leeftijdscategorie		
Dienst/voorziening	60- 69	70-79	≥ 80
Zichtbaarheid van de politie op straat	25	35	31
Staat van de voetpaden	29	43	35

Groeninfrastructuur in de gemeente	16	12	13
Verkeersveiligheidsbeleid	18	19	18
Sport en recreatiemogelijkheden voor senioren	12	9	7

Figuur 46

Opgemerkt moet worden dat bij elk van de genoemde items het percentage 'tevreden' hoger is dan het percentage ontevreden. Over de zichtbaarheid van de politie op straat is 43 procent van de 70-79 jarigen tevreden, tegenover 36 procent ontevreden; van de leeftijdscategorie 80 jaar en ouder is 40 procent tevreden en 31 procent ontevreden.
Ook bij het item 'staat van de voetpaden' ontlopen de percentages 'tevreden' en 'niet tevreden' elkaar niet veel: 51 procent van de 70-79 jarigen en van 80 jaar en ouder is tevreden, tegenover 43 procent (70-79 jaar) en 35 procent (80+) van de ontevreden respondenten. Het eerste behoefteonderzoek liet vergelijkbare percentages ontevredenheid zien m.b.t. de zichtbaarheid van de politie op straat. De ontevredenheid over de staat van de voetpaden is bij alle leeftijdscategorieën toegenomen, het meest bij de leeftijdscategorie 70-79 jaar. Bij de overige items zijn de percentages 'tevreden' aanmerkelijk hoger dan de percentages 'ontevreden'. Er zijn geen in het oog springende verschillen tussen mannelijke en vrouwelijke respondenten waargenomen.

6 Samenvatting en aanbevelingen

6.1 Samenvatting

Nadat de gemeente Best acht jaar geleden een behoefteonderzoek onder senioren van 60 jaar en ouder heeft laten uitvoeren, heeft de gemeente vorig jaar besloten dit onderzoek opnieuw te laten plaatsvinden. Ook dit tweede onderzoek beschrijft de opvattingen van senioren over tal van onderwerpen waarmee zij als inwoner van de gemeente Best te maken hebben.
Het aantal inwoners van 60 jaar en ouder is tussen het eerste en tweede onderzoek met ongeveer 1400 gestegen in de gemeente Best. Ondanks de coronatijd is de respons t.o.v. het

eerste onderzoek gestegen van 374 naar 393 respondenten, die de vragenlijst volledig genoeg hebben ingevuld. Naar verhouding is ook nu de respons van de leeftijdscategorie 80 jaar en ouder iets achtergebleven ten opzichte van de andere twee leeftijdscategorieën.

Om gefundeerde uitspraken over de situatie van senioren in Best te kunnen doen, is het noodzakelijk dat die op basis van volume worden gedaan, c.q. dat het om behoorlijke aantallen gaat die worden gepresenteerd of met elkaar worden vergeleken. Om die reden zijn uitspraken gedaan over de totale groep respondenten, zijn de leeftijdscategorieën met elkaar vergeleken en is bij een aantal onderwerpen gekeken in hoeverre opvattingen van mannen en vrouwen overeenkomen, dan wel verschillen.
Niet alle onderwerpen die in het vorig behoefteonderzoek aan de orde werden gesteld, komen ook in dit rapport terug. De vragenlijst is in de afgelopen jaren in Nederland en België bij tientallen gemeenten uitgezet. Analyse en evaluatie van de resultaten maakten duidelijk dat sommige vragen minder relevant werden geacht, terwijl sommige, meer actuele onderwerpen, ontbraken. Zo is, ter illustratie, in een tijdsbestek van ongeveer tien jaar, het aantal mensen van 60 tot 65 jaar dat nog aan de arbeidsmarkt deelneemt enorm gestegen. Ook het internetgebruik onder senioren heeft een vlucht genomen, niet in de laatste plaats door corona. De elektrische fiets is inmiddels niet meer weg te denken in het straatverkeer en claimt daarom een plaats in het overzicht van mogelijkheden waarmee men zich tegenwoordig verplaatst. Vragen over de gebitsverzorging zijn aan de vragenlijst toegevoegd, omdat het nalaten van een goede gebitsverzorging een risicofactor en indicator kan zijn voor verborgen lichamelijke aandoeningen.
Analyse van de *persoonsgegevens* laat zien dat het aantal respondenten met enkel een lagere opleiding de afgelopen 8 jaar is afgenomen. Het aantal respondenten met een hogere opleiding blijft onverminderd hoog. Het percentage respondenten dat weduwe of weduwnaar is, is bij alle leeftijdscategorieën fors lager geworden.
Het percentage senioren dat maandelijks minder dan 1000 euro te besteden heeft, is bij de leeftijdscategorieën 70-79 jaar en 80 jaar en ouder met de helft afgenomen. Bij de leeftijdscategorie 70-79 jaar is het percentage senioren dat in de inkomenscategorie 1500-1999 valt met meer dan de helft teruggelopen, terwijl het percentage respondenten van 60-69 jaar en van 70-79 jaar met een netto maandinkomen tussen de 2000 en 2499 euro aanmerkelijk is toegenomen. Minder 60-69 jarigen en 80-plussers dan 8 jaar geleden hebben een maandinkomen van 2500 tot 3999 euro.

Het percentage respondenten dat aangeeft moeilijk tot zeer moeilijk rond te kunnen komen met het maandelijks inkomen is licht gestegen bij de respondenten van 70-79 jaar, maar sterk gedaald bij de 80-plussers. Veel meer nog dan het feitelijk inkomen bepaalt de beleving of wel of niet kan worden rondgekomen met het inkomen het dagelijks leven van mensen. Voor beduidend minder respondenten dan 8 jaar geleden geldt dat ze eerder moeilijk dan gemakkelijk kunnen rondkomen, terwijl het percentage respondenten dat gemakkelijk tot zeer gemakkelijk de eindjes aan elkaar kan knopen met bijna twintig procent is gestegen. Tweemaal meer mannen dan vrouwen heeft een netto maandinkomen dat de 4000 euro te boven gaat.

De antwoorden op de vragen over de *gezondheidssituatie en zelfredzaamheid* van de respondenten laten, in zijn algemeenheid, zien dat de fysieke vermogens afnemen naarmate de leeftijd toeneemt. Met name een vermindering van mobiliteit en van fysieke kracht heeft gevolgen voor het dagelijkse leven. Maar let wel: niet meer dan tien tot twintig procent van de respondenten van 70 jaar en ouder ondervindt chronische beperkingen. Bij senioren van 80 jaar en ouder gaan aanwezige of dreigende langdurige beperkingen meer het dagelijks leven bepalen. Veel van deze senioren willen dichter bij voorzieningen wonen en opteren voor een gelijkvloerse of drempelloze woning. Wat opvalt is dat het aantal valincidenten van respondenten van 80 jaar en ouder met vijftien procent is toegenomen ten opzichte van 8 jaar geleden. Het is gissen naar de oorzaak hiervan. Het als gevolg van corona aan huis gekluisterd zijn, kan een verklaring zijn, tegen de achtergrond dat het merendeel van valincidenten doorgaans in of rondom huis plaatsvindt.
Meer dan de helft van de senioren van de oudste leeftijdscategorie draagt een gebitsprothese; een kwart van de respondenten van 80 jaar en ouder heeft de laatste 5 jaar geen tandarts meer bezocht. Wanneer het gezichtsvermogen achteruit gaat, is het dragen van een bril een vanzelfsprekendheid. Maar een op de zes respondenten van 80 jaar en ouder met een slecht gehoor draagt geen gehoorapparaat. Mogelijk kan ook hier corona een rol spelen, omdat men zich veel minder dan anders onder andere mensen begeeft.
Ofschoon de overgrote meerderheid van de respondenten geen klachten uit m.b.t. hun psychisch functioneren, valt op dat het percentage respondenten dat slecht slaapt, zich zorgen maakt en ongelukkig voelt, problemen niet aan kan, zich onder spanning voelt staan en het gevoel heeft niets waard te zijn, hoger is dan bij het vorige behoefteonderzoek. Het betreft zeker tweemaal zoveel respondenten van 80 jaar en ouder.

Het percentage respondenten dat aangeeft geen problemen te hebben met de mate waarin zij sociale contacten heeft, wijkt, ondanks corona, niet eens zo heel ver af van de resultaten van het vorige behoefteonderzoek. Meer vrouwen dan mannen geven aan wel problemen te hebben. Zes op de tien vrouwen zijn tevreden over hun sociale contacten; bijna een op de vijf respondenten, met name uit de leeftijdscategorie 80 jaar en ouder, mist nadrukkelijk mensen om zich heen. Dit percentage komt redelijk overheen met de cijfers uit de Ouderenmonitor 2020. Ondanks de beleving van eenzaamheid vindt meer dan vijfennegentig procent van de respondenten het leven waard geleefd te worden; voor een enkeling hoeft het leven niet langer te duren.

Het percentage respondenten dat aangeeft slachtoffer te zijn van ouderenmishandeling is zeer laag; lager ook dan 8 jaar geleden. Alleen vrouwen maken melding van mishandeling. Wat hierbij opvalt is dat een paar procent van de vrouwen, bij de vraag of men gehinderd wordt bepaalde post te lezen of sommige mensen te ontmoeten gaat het om acht procent, een neutraal antwoord geeft, namelijk 'noch niet van toepassing / noch van toepassing'.
Het beeld van ouderen over de rol die zij in de samenleving vervullen, is in de loop van de afgelopen 8 jaren positief bijgesteld. Veel minder respondenten dan bij het eerste behoefteonderzoek zijn de mening toegedaan dat ouderen niet meetellen en dat hun positie ondergeschikt is aan die van jongere leeftijdscategorieën. Het betreft hier vooral respondenten van 60-69 jaar. De toegenomen arbeidsparticipatie van deze leeftijdscategorie zou hiervoor een verklaring kunnen zijn.

De beantwoording van respondenten van vragen over hun *huisvesting, de leefbaarheid van de woonomgeving en de sociale veiligheid in de gemeente* leveren interessante resultaten op.
Het woningbezit onder respondenten vanaf 70 jaar is minder afgenomen en een particuliere woning is onder 80-plussers een gewild alternatief om te huren, naast een woning van de woningstichting. De beschikbaarheid, of het gebrek aan beschikbaarheid, zal hier ongetwijfeld een rol spelen. Over de kwaliteit van de woningen bestaat een hoge mate van tevredenheid. Een te grote woning is voor een op de zes respondenten een reden voor verhuizing. Voor de oudste leeftijdscategorie zijn trappen in de woning, een mindere gezondheid, een te grote afstand tot de kinderen of tot belangrijke voorzieningen, alsmede een aantrekkelijkere nieuwe omgeving redenen om te gaan verhuizen. Respondenten hinken op meerdere gedachten voor wat betreft hun woning, wanneer aanpassingen gewenst zijn. De meerderheid wil de woning laten zoals hij is, maar aanpassen is voor meer dan vier op de tien respondenten ook een

mogelijkheid. Verhuizen naar een serviceflat is met name voor de oudste leeftijdscategorie een alternatief.
De oudere inwoner van Best voelt zich thuis in de buurt waar hij of zij woont. Meer dan negen op de tien respondenten is tevreden met de woning en zeven tot acht op de tien senioren, met name de oudste respondenten, spreken uit dat ze gehecht zijn aan de buurt, dat men zich op zijn plek voelt, dat buurtgenoten tolerant zijn en dat het prettig wonen is in de buurt. Ondanks deze positievere beoordeling dan 8 jaar geleden is een kwart van de respondenten van mening dat er teveel verkeersdrukte is. De 80-plusser vindt dat er weinig voorzieningen in de buurt zijn. De jongste respondenten klagen over lawaaihinder. Voor meer dan de helft van de respondenten van 80 jaar en ouder mogen er meer toiletten voor openbaar gebruik komen en mag het aantal zit- rustbanken in de gemeente worden uitgebreid. Tevens is er, evenals 8 jaar geleden, verlangen naar een dichtbijgelegen bank voor geldzaken. Ondanks een grotere gehechtheid aan de buurt verhuist de oudste leeftijdscategorie meer dan de jongere respondenten.
Naarmate de leeftijd toeneemt, neemt ook de beleving van sociale onveiligheid toe. Ten opzichte van 8 jaar geleden is sprake van een afnemend gevoel van onveiligheid bij respondenten van de twee jongere leeftijdscategorieën, maar niet bij de oudste leeftijdscategorie. Onveiligheidsgevoelens worden meer bij vrouwen dan bij mannen waargenomen.

Analyse van de *maatschappelijke participatie* van de respondenten laat zien dat steeds meer mensen van 60-60 jaar betaald werk blijven verrichten. De onaantrekkelijke financiële gevolgen van het eerder stoppen met werken en personeelstekorten op de Nederlandse arbeidsmarkt zijn hier mede verantwoordelijk voor. Op de vraag aan mensen, die al dan niet eerder dan de pensioengerechtigde leeftijd zijn gestopt met werken, wat het meest gemist wordt, komen vooral het gemis van collega's en van het hogere inkomen naar voren. Ook het gevoel niet meer nuttig te zijn, wordt genoemd.

Ongeveer vijfenvijftig procent van de respondenten doet niet aan vrijwilligerswerk, maar nog altijd vijfentwintig (80+) tot veertig procent van de respondenten (70-79 jaar) zet zich regelmatig belangeloos in voor de samenleving. Vooral de jongste leeftijdscategorie overweegt dat in de nabije toekomst te gaan doen en voor vrijwilligersorganisaties is het zaak vinger aan de pols te houden. Meer vrouwen dan mannen bieden kwetsbare mensen gezelschap en meer mannen dan vrouwen zijn bestuurlijk actief.

Het lid zijn van een vereniging is een uiting van maatschappelijke participatie. Vooral respondenten van 80 jaar en ouder zijn aangesloten bij een bond of vereniging van ouderen.
Al dan niet in georganiseerd verband kleuren met name wandelen en fietsen een deel van de vrije tijd van senioren in. Jongere respondenten zijn ook op andere wijze sportief bezig en lezen is voor bijna de helft van alle respondenten een geliefde bezigheid. Ongeveer een op de drie respondenten woont een tot meerdere keren per jaar een cultureel evenement bij. Het regelmatig beoefenen van culturele activiteiten, zoals schilderen of tekenen, beeldexpressie, zingen of een instrument bespelen, zien we bij tien tot vijftien procent van de respondenten terug. Nogal wat respondenten hebben geen interesse in het programma van cultuurinstellingen. Voor de oudste respondenten is dat zeker niet omdat zij andere hobby's hebben en ook lang niet altijd omdat er fysieke belemmeringen zijn. Het tijdstip van het programma en de kosten voor de activiteit spelen een rol. Overleg met de 80-plussers over een gewenst programma, over het tijdstip ervan, het vervoer er naartoe en de kosten ervoor is aan te bevelen.

Bij de vraag hoe de respondent zich verplaatst, springt in het oog dat de elektrische fiets niet meer is weg te denken uit het straatbeeld. Tussen de ruim twintig (80+) en zesenveertig procent (70-79 jaar) van de respondenten klimt meerdere malen per week op de elektrische fiets.. Ook het gebruik van internet, ongetwijfeld sterk beïnvloed door corona, heeft een vlucht genomen. Waar we nog niet zo lang geleden zagen dat vooral de jongste leeftijdscategorie van respondenten achter het internetscherm te vinden waren, zien we dat nu ook terug bij de oudere senioren. Niet alleen om te skypen of te e-mailen, maar ook voor het opzoeken van informatie of voor online bankieren.
De respondenten van Best zijn in hoge mate tevreden over de diensten en voorzieningen die in de gemeente beschikbaar zijn. Evenals 8 jaar geleden scoren het ophalen van het huisvuil, de diensten op het gemeentehuis en de bibliotheek weer heel hoog. Maar ook Cultuurspoor, 't Tejaterke en niet te vergeten Bestwijzer ontmoeten tevreden senioren. Over geen enkele dienst of voorziening is de ontevredenheid van respondenten hoger dan de tevredenheid. Toch is de ontevredenheid over de zichtbaarheid van de politie en de staat van de voetpaden weer dusdanig hoog dat daar niet aan voorbij kan worden gegaan. Naarmate men ouder wordt, wordt niet zelden het gevoel van onveiligheid aangewakkerd, waardoor de behoefte aan zichtbare bewakers en handhavers van veiligheid ook toeneemt. Ook het verkeersveiligheidsbeleid mag voor bijna twintig procent van de respondenten tegen het licht worden gehouden.

Een klein deel van de oudste respondenten vraagt om beweegvoorzieningen dichter bij huis.

6.2 Aanbevelingen

Algemeen

In zijn algemeenheid kan worden gesteld dat de aandacht van de gemeente Best voor inwoners van 60 jaar en ouder sinds het vorige behoefteonderzoek is toegenomen en vruchten afwerpt.

De Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) heeft in 2012 acht domeinen geformuleerd aan de hand waarvan kan worden beoordeeld in hoeverre een gemeente als 'leeftijdsvriendelijk' kan worden bestempeld. Een leeftijdsvriendelijke gemeente schept een inclusieve en toegankelijke omgeving die actief ouder worden bevordert. Om ouderen in staat te stellen een rol te vervullen, moet aan een aantal voorwaarden worden voldaan. Zo moeten *publieke ruimten en gebouwen*, aspecten van een leeftijdsvriendelijke gemeente, bereikbaar en toegankelijk zijn. Door aan die voorwaarden te voldoen, laat de gemeente zien dat ze aandacht heeft voor mensen met een mindere *mobiliteit* en heeft ze oog voor het belang van sociale inclusie. In zijn algemeenheid zit het wel goed in Best met de bereikbaarheid en toegankelijk van voorzieningen. Ook de dienstverlening, van bijvoorbeeld de gemeente en de bibliotheek, wordt hoog aangeslagen. Maar ook andere factoren bevorderen of blokkeren de mobiliteit. Hebben voetgangers of fietsers prioriteit, is de staat van de voetpaden goed of liggen er stenen los, zijn oversteekplaatsen overzichtelijk en veilig, hoe zijn de routes naar belangrijke voorzieningen en durven mensen wel buiten te komen als het donker wordt? Het antwoord op deze vragen laat zien of aan de mobiliteit van mensen en het belang van inclusie aandacht wordt besteed. Veel meer dan bij jongeren, volwassenen en jonge ouderen is voor oudere ouderen de buurt of directe woonomgeving het ruimtelijk kader waarin *participatie* plaatsvindt. Voor ouderen met een beperkte mobiliteit of met beperkte financiële middelen, zijn buurtnetwerken betekenisvol. Uit het behoefteonderzoek in Best blijkt ook dat met name de respondenten van 80 jaar en ouder zich uitspreken voor (nog) meer activiteiten in hun buurt. Het creëren van een beweegtuin met fitnessapparaten in een ouderrijke buurt, waar sommige respondenten zich voor uitspreken, bevordert niet alleen de fysieke gesteldheid, maar geeft ook sociale impulsen aan de omgeving.

Wonen of huisvesting is ook een belangrijk aspect van een leeftijdsvriendelijke gemeente. Het gaat onder meer om de beschikbaarheid van woningen en de mogelijkheden om een niet comfortabele woning geschikt te maken. 'De gemeente moet haast maken met de bouw van appartementen voor senioren, zodat er een betere doorstroming plaatsvindt'. Een respondent voegde die opmerking toe aan de ingevulde vragenlijst voor het behoefteonderzoek. Een begrijpelijke opmerking als je in acht

neemt dat veel minder senioren dan 8 jaar geleden, vooral senioren van 70 jaar en ouder, het eigendom van de woning hebben ingeruild voor een woning op de sociale en particuliere huurmarkt. Een groot deel van hen heeft aangegeven hun woning eventueel aan te passen maar of dat is gebeurd, is onvoldoende bekend. Menig respondent van 80 jaar en ouder geeft aan dat *communicatie en voorlichting* over allerlei regelingen, waaronder mogelijk het aanpassen van de woning, verbetering behoeven. Trappen en drempels in de woning vormen een obstakel wanneer de mobiliteit vermindert. Het gebrek aan doorstroming op de woningmarkt naar bijvoorbeeld een levensbestendige woning of een 0-treden woning, kan een mogelijke oorzaak zijn van een behoorlijke toename van het aantal valincidenten. Maar ook een afname van *sociaal-culturele participatie* als gevolg van de coronacrisis.

Senioren met mobiliteitsbeperkingen zijn als gevolg hiervan, meer dan ooit tevoren, verstoken gebleven van sociale contacten en daarmee ook van helpende handen. Valincidenten buiten de deur komen aanmerkelijk minder voor dan valincidenten in huis. Tegen de achtergrond van corona valt het te begrijpen dat met name mensen van 80 jaar en ouder de behoefte uitspreken dat er weer meer leven in de buurt gewenst is. Los van corona is het zaak dat sociaal-culturele instellingen in een direct contact met senioren en/of seniorenorganisaties in gesprek gaan over het programma-aanbod. Als een senior de zorg heeft voor de partner of andere sociale verplichtingen heeft, als de kosten voor sociaal-culturele activiteiten te hoog worden gevonden, als de tijdstippen waarop programma's worden aangeboden 'incourant' zijn voor senioren, of als er vervoersproblemen zijn, kunnen dit het niet deelnemen aan sociaal-culturele activiteiten verklaren. Maar ook als het huidig aanbod niet interessant wordt gevonden, vraagt dit om en dialoog tussen de partijen. Daarentegen worden Bestwijzer, Cultuurspoor en ook 't Theaterke heel positief beoordeeld door senioren die er gebruik van maken.

Naast *sociaal-culturele participatie* is *maatschappelijke participatie* ook een aspect van een leeftijdsvriendelijke gemeente. Arbeidsparticipatie, vrijwilligerswerk, het geven van opvang en mantelzorg, maar ook deelname aan het verenigingsleven worden onder de vlag van maatschappelijke participatie geschaard. Veel vaker dan 8 jaar geleden blijven respondenten van 60 tot en met 65 jaar actief op de arbeidsmarkt. Ook de komende decennia zullen we te maken hebben met een (nog) latere uittrede van senioren van de arbeidsmarkt Desondanks zien we een zeer laag percentage senioren dat scholing geniet, zich omschoolt voor andere taken of cursussen volgt om bij te blijven. Mogelijk komt dit door een hiaat in een scholingsaanbod, of omdat Nederland, in tegenstelling tot sommige andere Europese landen, geen verplichte scholing kent voor oudere werknemers.

We zien bij de jongere respondenten van Best dat door het actief blijven op de arbeidsmarkt het gaan verrichten van vrijwilligerswerk wordt vooruitgeschoven, maar we zien ook dat het de zelfwaardering, c.q. het gevoel mee te tellen in de samenleving positief beïnvloedt. Ook bij de oudere leeftijdscategorieën zien we, meer dan 8 jaar geleden, dat het gevoel bestaat mee te tellen. *Respect*

voor *en inclusie* van ouderen zijn volgens de WHO ook belangrijke kenmerken van een leeftijdsvriendelijke gemeente. De hoge deelname aan vrijwilligerswerk van met name ouderen van 70-79 jaar illustreert dat ouderen in Best in hoge mate een rol vervullen in de lokale samenleving. Maar ook de goede relatie tussen ouderenorganisaties en de gemeente, die onder meer naar voren komt in hun samenspel bij de behoefteonderzoeken, zijn voorbeelden van respect en inclusie.

Gezondheid en zorg zijn de laatstgenoemde domeinen van een leeftijdsvriendelijke gemeente. Nemen we het percentage senioren dat met langdurige fysieke beperkingen te maken heeft als maatstaf, dan kunnen we concluderen dat de gezondheid van 'de ouderen' in Best de afgelopen 8 jaar is verbeterd. Er is een diversiteit aan professionele zorgvoorzieningen beschikbaar, waar de oudere gebruiker ervan tevreden over is. Daarnaast staat een netwerk van informele zorgverleners klaar om de helpende hand te bieden. Wat opvalt is dat de kleinkinderen van zorgbehoevende respondenten van 80 jaar en ouder, die over het algemeen jong volwassen tot volwassen zijn, een minder grote rol vervullen bij het verlenen van informele zorg dan de kinderen of de buurtgenoten. Voor wat betreft de zelfredzaamheid van senioren springt in het oog dat menig oudere die slecht hoort niet voor een hoorapparaat kiest om de handicap aan te pakken.
Vlaanderen kent het BOEBS project. BOEBS is de afkorting van Blijf Op Eigen Benen Staan. Gezien het hoge aantal valincidenten in de gemeente Best, bij met name senioren van 80 jaar en ouder, is een soortgelijk project aan te bevelen. Thuiszorgorganisaties, intramurale zorgorganisaties of fysiotherapiepraktijken zijn allen goed in staat om ouderen en hun naasten valpreventie bij te brengen, maar ook om te beoordelen of de woning of directe woonomgeving het risico op valincidenten verhoogt.

Concrete aanbevelingen

- Kijken we, resumerend, naar de ontwikkeling die door en in de gemeente Best de afgelopen 8 jaar is doorgemaakt, dan kan worden gesteld dat de gemeente zich zou kunnen beijveren om voor de status van 'leeftijdsvriendelijke gemeente' in aanmerking te komen;
- Sociale inclusie van de leeftijdscategorie 80 jaar en ouder wordt verhoogd als meer aandacht wordt geschonken aan de staat van de voetpaden, en de zichtbaarheid van de politie op de straat;
- Corona heeft geleid tot een aanmerkelijke toename van digitaal verkeer door respondenten van alle leeftijdscategorieën. Desondanks geven respondenten van 80 jaar en ouder aan dat voorlichting over voor hun belangrijke onderwerpen, waaronder informatie over woningaanpassingen en over toegang tot zorg, nadrukkelijk verbetering behoeven. Hier ligt een aandachtspunt voor ouderenorganisaties, de gemeente en woon- en zorgorganisaties;

- Deelname van senioren aan sociaal-culturele activiteiten zal worden bevorderd als aanbieders van sociaal-culturele activiteiten of van culturele instellingen samen met ouderenorganisaties het programma aanbod bijstellen door wensen van ouderen mee te nemen;
- Introduceer ook in Best een BOEBS project. Met zorgorganisaties ,waarmee de gemeente Best en subsidierelatie onderhoudt, bijvoorbeeld in het kader van de Wmo, kan valpreventie door de zorgorganisatie worden afgesproken;
- Bevorder (bij)scholing en deelname aan cursussen om senioren langer succesvol op de arbeidsmarkt actief te laten zijn, en om ze in te wijden in andere vormen van maatschappelijke participatie;
- Laat periodiek, bijvoorbeeld door een apotheker, voorlichting geven aan met name senioren vanaf 70 jaar over hun medicijngebruik: over de hoeveelheid en mogelijke bijwerkingen ervan;
- Weet dat bij met name mensen van 80 jaar en ouder, die chronische beperkingen ondervinden en niet meer in staat zijn om het huishouden op orde te houden, sprake kan zijn van vraagverlegenheid, waardoor niet wordt geïndiceerd voor noodzakelijke Wmo ondersteuning;
- Plaats (meer) zitbanken voor ouderen in en op weg naar het centrum en bevorder het gebruik van openbare toiletten in het centrum;
- Bevorder de veiligheid van oversteekplaatsen naar het centrum;
- Organiseer aparte, gezellige en interessante bijeenkomsten voor inwoners van 80 jaar en ouder. Nodig hen uit, omdat sociale isolatie in de coronatijd vooral bij hen heeft plaatsgevonden. Mogelijk worden hierdoor ook vrouwen van 80 jaar en ouder gemobiliseerd, die relatief zijn ondervertegenwoordigd bij de behoefteonderzoeken.